

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Proměny českého vysokého školství

Barbora Knoppová

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra sociologie

Studijní program Sociologie

Studijní obor Sociologie

Bakalářská práce

Proměny českého vysokého školství

Barbora Knoppová

Vedoucí práce:

PhDr. Stanislav Holubec, Ph.D.

Katedra sociologie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2012

Zde bych ráda poděkovala PhDr. Stanislavu Holubcovi, Ph.D. za odborné vedení této práce, konzultace a další cenné připomínky. Dále bych chtěla poděkovat samotným respondentům/kám, díky kterým mohl být tento výzkumný projekt realizován. Děkuji také všem blízkým za podporu při studiu.

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, červenec 2012

.....

Obsah

1	ÚVOD	1
2	ČESKÉ VYSOKÉ ŠKOLSTVÍ PO ROCE 1989.....	3
	2.1 Vývoj vysokého školství.....	3
	2.2 Masifikace vysokého školství a Trowův koncept.....	6
	2.3 Vznik soukromých vysokých škol.....	9
	2.4 Současnost českého vysokého školství a vyhlídky do budoucná	13
3	ŠKOLNÉ.....	17
	3.1 Poplatky za studium	17
	3.2 Dosavadní pokusy o reformu financování vysokého školství se spoluúčastí studentů	19
	3.3 Argumenty pro a proti školnému.....	22
	3.4 Pohled do zahraničí	23
	3.5 Současná podoba návrhu zavedení školného	25
	3.5.1 Soukromé vysoké školy	25
4	METODOLOGICKÁ ČÁST	28
	4.1 Metodologie.....	28
	4.2 Cíl výzkumu	29
	4.3 Výzkumný vzorek	30

4.4	Metody sběru dat	30
4.5	Metody analýzy dat	31
4.6	Možná omezení studie.....	32
4.7	Etika výzkumu	32
5	ANALÝZA DAT	33
5.1	Výběr informátorů	33
5.2	Vizuální hodnocení	33
5.3	Výběr školy	34
5.3.1	Obor.....	34
5.3.2	Školné.....	35
5.3.3	Další faktory ovlivňující výběr školy	36
5.4	Charakteristiky studujících, studenti ze soukromé vs. veřejné školy	38
5.4.1	Důležitost titulu	41
5.4.2	Kategorie studentů podle přístupu k učení	42
5.5	Veřejná a soukromá škola.....	44
5.5.1	Obtížnost školy	44
5.5.2	Koupě dalšího pokusu u zkoušky	46
5.5.3	Přístup vyučujících.....	47
5.6	Zavedení školného v České republice na veřejných vysokých školách	48
6	ZÁVĚR	52
7	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ.....	54

8	RESUMÉ	59
9	PŘÍLOHY	60
	Příloha č. 1 - Obecný přehled za vysoké školy na území českých krajů v letech 1989 – 1999.....	60
	Příloha č. 2 - Celkový vývoj počtu studentů na vysokých školách v letech 1998/99 až 2010/11	61
	Příloha č. 3 - Obecný přehled za soukromé vysoké školy po roce 2000	62
	Příloha č. 4 - Graf studentů soukromých VŠ podle formy studia od roku 2002 – 2008	63
	Příloha č. 5 – Graf studentů soukromých VŠ ve vybraných studijních programech v letech 2002 – 2008	63
	Příloha č. 6 - Informativní přehled kódového značení úrovně vzdělávání podle ISCED 1997.....	64
	Příloha č. 7 – Výše školného soukromých vysokých škol v ČR..	65
	Příloha č. 8 – Výše školného v evropských zemích v roce 2012 .	67

1 ÚVOD

Vysoké školství je již delší dobu předmětem diskuzí mnohých odborníků, ministrů, akademiků, studentů, či široké veřejnosti, jak a kam by se mělo dále ubírat. Vzdělání, především vysokoškolské, je tak pro mnohé určitým klíčem k vyřešení mnohých sociálních či ekonomických problémů dané země. V České republice vysoké školství prošlo od roku 1989 zásadními změnami. Na vysoké školy už nenastupují pouze gymnazisté, ale také mnoho studentů ze středních odborných škol, obchodních akademií, hotelových škol a dokonce i z učilišť s maturitou. Pro koho bylo dříve studium na vysoké škole nemyslitelné, dnes ji může studovat běžně. Je to možné především i díky expanzi soukromých vysokých škol.

V České republice můžeme pozorovat několik snah o zavedení školného na veřejných vysokých školách. Tento krok by měl být pro mnohé politiky či odborníky krokem k vyřešení nejednoho problému ve vysokoškolském vzdělávání. Mnozí se odvolávají na anglosaský model (např. Velká Británie), je ovšem zapotřebí porovnávat porovnatelné. Bylo by přirozenější hledat inspiraci pro reformy v modelech, které nám jsou historicky nejbližší a které se vyvíjely podobně jako český vzdělávací model. Tím můžeme označit třeba rakouský nebo německý model vysokého školství. České vysoké školství bylo před rokem 1989 vzděláním univerzitního typu s čtyřletým či pětiletým typem studia, zatímco například v zemích s anglosaským studijním systémem již v tu dobu existovala nejrůznější řada tzv. „college“, která měla podobu dnes již u nás rozšířených vyšších odborných škol, či různé typy dvou či tříletých neuniverzitních škol terciárního vzdělání, jejichž absolventi tvořili velkou část vysokoškolsky vzdělaného obyvatelstva. Nárůst počtu absolventů vysokých škol, stejně jako zkvalitňování předávaného vědění je jednou ze samozřejmých priorit politiky každé země. K této představě je nicméně třeba přistupovat obezřetně, jak říká Jan Keller: „Je třeba se zbavit iluzí o tom, že rozvoj vzdělanosti je sám o sobě schopen vyřešit problémy, kterým čelí moderní společnost ve fázi globalizované ekonomiky služeb“ [Keller 2008: 25].

Cílem této práce je zaznamenat a pochopit, jak vnímají školné studenti prvních ročníků, humanitního zaměření ze soukromé a veřejné vysoké školy. Mým úkolem tedy není potvrdit či vyvrátit nějakou předem danou hypotézu, z které bych vycházela, ale podívat se na daný jev očima studentů. Studie má také napomoci zjistit, nakolik mezi studenty veřejných i soukromých vysokých škol panují stereotypy, že „soukromá škola je zaplacená, proto je to snazší škola.“

Práce je rozdělena na dvě hlavní části, a to teoretickou a empirickou. Teoretickou část tvoří dvě velké kapitoly, které mají své samostatné podkapitoly. První kapitola se zabývá vývojem českého vysokého školství za posledních dvacet let. Jsou v ní ukázány hlavní změny, které se odehrály po pádu režimu v roce 1989. Je zde představen i problém „masifikace“, který je spjat s vývojem českého vysokého školství. Nechybí ani samostatná podkapitola věnovaná instituci soukromých vysokých škol a současnosti českého vysokého školství.

Druhá teoretická část se věnuje problematice školného. V této kapitole jsou popsány pokusy o zavedení školného v posledních letech a popsány některé aspekty již existujícího školného (výše, způsob vybírání).

Poslední část této studie tvoří vlastní empirický výzkum, který je založen na polostrukturovaných rozhovorech se studenty prvního ročníku veřejné a soukromé vysoké školy. Jelikož nevycházím z předem dané teorie, při výzkumu jsem se nechala inspirovat metodou zakotvené teorie. Konkrétněji jsem se v tomto šetření zabývala tím, jakou roli při výběru školy hrála pro studenty otázka školného, jaké si myslí, že bude mít zavedení školného dopady na studenty a jaký vnímají rozdíl mezi soukromými a veřejnými vysokými školami.

2 ČESKÉ VYSOKÉ ŠKOLSTVÍ PO ROCE 1989

2.1 Vývoj vysokého školství

České vysoké školství prošlo od roku 1989 mnohými zásadními změnami. Rostoucí vědecká, ekonomická, kulturní a politická integrace světa má velký vliv na změnu a rozvoj vysokoškolského systému, v neposlední řadě také v dimenzi Evropské unie a začlenění České republiky do jejích struktur. Mezinárodní spolupráce mezi akademickými pracovníky a mezi studenty se rovněž prohlubuje. V celém vyspělém světě jsou vysokoškolské vzdělávací systémy mezinárodně orientované, propojené a často přebírají jeden od druhého své organizační struktury, nebo typy studia [Urbánek 2007: 20]. V České republice se terciární vzdělávání výrazně změnilo za posledních 20 let jak kvantitativně, tak kvalitativně.

Po pádu komunistického režimu v roce 1989 došlo k převratným změnám jak celého státního aparátu, tak i systému vysokého školství. K porozumění odlišností transformace vysokého školství je třeba vzít v úvahu hlavní rysy „sovětského“ modelu vysokoškolského vzdělání: Vysoké školství bylo bezplatné a doprovázené řadou stipendií, silně centralizované v rámci ústředního plánovacího systému, byrokratická kontrola probíhala skrze celý systém, počty absolventů byly vyrovnávány s počtem nabízených pozic, velký důraz na technické vzdělání zúžil nabídku vzdělávání v humanitních a společenských vědách, byly stanoveny směrnice pro vývoj vzdělání, výzkumné cíle a požadavky na učitelská místa byla striktně definována a sledována státními orgány, převažoval jednotný systém tradičního vysokého školství (dominance dlouhých programů) a absence krátkého bakalářského studia, ačkoli je nutno konstatovat, že i před rokem 1989 existovaly tzv. pomaturitní nástavby, rozhodnutí o počtu přijatých studentů, kvóty stanovené státními orgány podle jednotlivých krajů a oborů, vysokoškolské vzdělávání a vědecký výzkum byly uměle odděleny. Výzkumy byly prováděné ve výzkumných ústavech Akademie věd, financování univerzity bylo zcela závislé na vládě [Matějů, Zlatuška, Bartoš 2006: 2 – 3].

Postkomunistické země včetně České republiky neprošly postupným vývojem, jak to bylo u ostatních vyspělých zemí, mnoho změn začalo být uskutečňováno až po roce 1989, často velmi živelným způsobem. Vzdělávací systémy transformujících se ekonomik byly nuceny se vyrovnat se zásadními výzvami moderní společnosti v mnohem kratším čase, než jak tomu bylo v tradičních demokratických státech [Matějů a kol. 2009: 15]. Důležitým krokem k restrukturalizaci vysokého školství v České republice se základními principy demokracie bylo přijetí nového zákona o vysokých školách v roce 1990 (172/1990 Sb.). Tento zákon přinesl mnohé zásadní změny do fungování vysokého školství a snažil se navrátit vysokým školám pravou akademickou půdu. Mezi hlavní přínosy tohoto zákona patří: Obnovení akademické svobody, uplatnění principu rovných šancí (vstup na vysokou školu je podmíněn určitými kvalitami uchazeče), zavedení autonomie vysokoškolských institucí, změnil se vztah vysoké školy a státu (vznik Akreditační komise ČR, vznik Rady vysokých škol), bylo zavedeno bakalářské a magisterské studium, začaly se zakládat regionální univerzity, zrušilo se omezení podat přihlášku pouze na jednu vysokou školu a byly zrušeny stipendia (účelová, prospěchová a rodinná), zvýšil se počet studentů¹, začalo se uplatňovat celoživotní vzdělávání [Vašutová 2002: 49].

Ačkoli tento zákon otevřel českému vysokému školství cestu k modernizaci, mnoho strukturálních problémů zůstalo nevyřešeno. Systém nezměnil unitární charakter, na rozdíl od většiny vyspělých zemí, kde byly stanoveny především bakalářské studijní programy kvůli rostoucímu počtu žadatelů. Počet studentů v těchto typech programů v České republice rostl velmi pomalu až do roku 2001, kdy novela zákona z roku 1998 dala povinnost vysokým školám, aby urychlily připojení k Boloňskému procesu². Pro rychlejší přechod na binární (dvouvrstvý)

¹ Viz příloha č. 1.

² Boloňský proces si klade za cíl vytvořit do roku 2010 *Evropský prostor vysokého školství* (European Higher Education Area – EHEA). Tento proces je výsledkem snahy ministrů odpovědných za vysoké školství, jehož cílem je vytvořit jednotný evropský prostor, který by harmonizoval různé evropské vzdělávací systémy. Česká republika se stala součástí tohoto procesu v roce 1999, kdy stvrdila jeho přijetí podpisem Boloňské deklarace [Šebková 2006].

system, jako hlavní předpoklad pro výrazný růst příležitostí v terciárním vzdělávání v České republice, by byla nutná větší legislativní podpora zřízení neuniverzitního sektoru v rámci terciárního vzdělávání, kterou zákon z roku 1990 nedal [Matějů, Zlatuška, Bartoš 2006: 4]. Chybějící diverzifikace jak institucí, tak programů brzdila dynamiku rozvoje vysokého školství. Nepříznivě se také projevila převaha technických studijních oborů a počtu studentů, kteří v nich studují. Tím vznikla nerovnováha ve srovnání s obory ekonomickými, humanitními a společenskovedními [Vašutová 2002: 50].

Zákonu se také nepodařilo vytvořit legislativní rámec pro soukromé vysoké školy. Ačkoli v roce 1998 neexistovaly žádné právní překážky pro založení soukromé vysoké školy, zákon nestanovil jejich způsobilost požádat o "státní akreditaci", která umožňuje mimo jiné i vydávání diplomů uznávaných Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT). Tento zákon také nepřinesl žádný významný pokrok v řešení institucionálního oddělení výuky a výzkumu. Přestože univerzity jsou oprávněny poskytovat postgraduální vzdělávání, většina státem financovaného výzkumu zůstala soustředěna v Akademii věd [Matějů, Zlatuška, Bartoš 2006: 5].

Stávající vysokoškolský zákon v podstatě splnil svoji úlohu v demokratizaci a transformaci českého vysokého školství, ale pro další vývoj byl nedostatečný. Proto v roce 1998 byl přijat nový zákon č. 111 Sb. o vysokých školách, který nově řešil vztah státu a vysoké školy, oblast rozpočtu, správy a samosprávy vysokých škol a diverzifikaci studijních programů [Vašutová 2002: 51 – 52]. Kromě těchto změn, které byly charakteristické pro počáteční transformaci, došlo v druhé polovině 90. let

Vytvoření takového jednotného systému přispěje k tomu, že se evropské vysoké školství stane vzájemně kompatibilní a srovnatelné a bude díky němu posílena konkurenceschopnost absolventů evropských vysokých škol na trhu práce. Mezi hlavní přínosy připojení se k tomuto systému je zavedení kreditového systému, zvýšení mobility studentů a pedagogů, rozdělení studia na tři stupně, uznání kvalifikací a částí studia, zajišťování kvality vysokoškolského vzdělávání, a další [MŠMT 2010: 72].

k mnoha dalším změnám v souvislosti s připojením České republiky k Boloňskému procesu³.

2.2 Masifikace vysokého školství a Trowův koncept

Vedle změněné povahy vysokého školství je dalším významným faktorem zásadní proměny vysokého školství vznik masového vysokého školství. Za posledních dvacet let došlo k mohutnému růstu jak počtu studentů všech forem terciárního vzdělávání, tak počtu a rozmanitosti druhů vzdělávacích institucí. Počty studentů rostou v absolutních i relativních číslech. Vysokoškolského vzdělání se dostává stále větší skupině obyvatelstva. „Vzdělání přestává být ukončeno získáním vysokoškolského diplomu nebo jiného obdobného certifikátu – probíhá a bude probíhat jako celoživotní vzdělání, jako stálý proces získávání a obnovování znalostí a dovedností“ [Urbánek 2007: 39]. Představa celoživotního učení je probírána nejen jako právo se neustále učit, ale téměř jako povinnost. O celoživotním učení a souvisejících konceptech pojednávají různé dokumenty mezinárodních organizací, např. OECD, EU, Světové banky a dalších. Mezinárodní organizace zcela zřetelně neurčují jednotlivým státům, co přesně mají ve svých vzdělávacích politikách dělat, přesto prostřednictvím souborů doporučení a smluv (Boloňská deklarace k vysokoškolské politice) vytvářejí dostatečný tlak na standardizaci vzdělávacích systémů a jejich stále větší provázanost s ekonomikou daného státu [Kopecký 2006]. Mezinárodní týmy expertů včetně týmu OECD vypracovaly v roce 2006 projekt Thematic Review of Tertiary Education: Country Note Czech Republic, který měl za úkol

³ V roce 2001 vznikl významný dokument české vzdělávací politiky *Národní program rozvoje vzdělávání v ČR, tzv. Bílá kniha*, který systémově řešil tendence rozvoje vysokého školství v České republice a zároveň reflektoval mezinárodní kontext vzdělávání [Vašutová 2002: 52]. Dále v roce 2005 vydalo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy dokument *Dlouhodobý záměr pro oblast vysokých škol 2006 – 2010*, kde jsou definovány hlavní cíle a principy vysokého školství v České republice, které vycházejí z priorit Boloňského procesu a kde vláda slibuje zvyšování výdajů na vysoké školství až do výše 1% HDP do roku 2008 [Šebková 2006].

pomoci participujícím zemím při realizaci jejich politik v oblasti terciárního vzdělávání a který přispěje k naplnění sociálních a ekonomických cílů dané země. Autoři studie konstatují, že české vysoké školství se vyznačuje značnou mírou institucionální autonomie a akademické samosprávy a skoro plným financováním vysokého školství z veřejných prostředků [Matějů a kol. 2009: 17].

„Masifikace“, přesněji řečeno koncept transformací moderních vysokoškolských systémů od elitních přes masové až po univerzální, je výtvar amerického autora Martina Trowa na začátku sedmdesátých let 20. století. Nárůsty počtu studentů, jako nejmarkantnější rys vývoje terciárního vzdělávání v České republice posledních let, je zřetelný z Trowovy koncepce. Právě v jeho koncepci je růst studentů terciárního vzdělání základní charakteristikou pro jednotlivé fáze rozvoje tohoto druhu vzdělávání. Originální přínos teorie Martina Trowa spočívá především ve dvou jeho tezích:

- narůstající počty studujících ovlivňují také všechny ostatní aspekty terciárního vzdělávání, od obsahu a forem výuky přes způsoby a formy studia až po standardy kvality,
- v důsledku vzájemné provázanosti všech těchto aspektů je možné rozlišit tři zřetelné vývojové fáze – elitní, masové a univerzální [Pabián, Prudký, Šíma 2010: 16].

Elitní fáze je výchozí bod všech systémů terciárního vzdělávání. V těchto systémech studovalo pouze několik málo procent příslušné věkové kohorty. Studium v této fázi bylo vnímáno jako privilegium pro nejnadanější studenty, případně pro děti z nejvyšších sociálních vrstev. [Pabián, Prudký, Šíma 2010: 16]. Škola v této fázi byla pojímána jako chrám vědění. Vzdělání bylo chápáno jako cesta za odměnou. [Keller, Tvrdý 2008: 37]. Instituce a struktury, které vznikly v této fázi, jsou podle Trowa schopny absorbovat růst počtu studujících zhruba až do 15 % z příslušné kohorty. Po dosažení této hranice dochází k zásadním změnám v terciárním vzdělávání a vzniká uspořádání pro masovou fázi. Jako typickými aspekty mohou být funkce vysokého školství, forma výuky,

kritéria pro vstup do vysokoškolského vzdělávání a další [Pabián, Prudký, Šíma 2010: 16 – 17].

V masové fázi je vysokoškolské studium schopno absorbovat 30 až 50 % příslušné kohorty. V této fázi se terciární vzdělávání připravuje pro stále se rozšiřující spektrum povolání v postindustriálních společnostech, studium je stále více vnímáno jako právo všech, kdo splňují jeho podmínky pro vstup do vysokoškolského vzdělávání. Po překročení hranice příslušné kohorty v masové fázi dochází k systémové transformaci a nastupuje univerzální fáze vzdělávání. V této fázi studuje většina příslušné kohorty, tedy více než 50 %, a z vysokoškolského studia se stává povinnost, zejména ve středních a vyšších sociálních vrstvách [Pabián, Prudký, Šíma 2010: 16].

Česká republika za posledních dvacet let prošla celou fází masifikace: od hranice s elitní fází až na hranici s fází univerzální. „Z tohoto pohledu už tedy není výstižné mluvit v současné situaci o masifikaci, nýbrž by se mělo začít uvažovat o univerzalizaci terciárního vzdělávání“ [Pabián, Prudký, Šíma 2010: 24].

Masifikace vysokých škol zvyšuje náklady a rozšiřuje počty a typy zájemců o vyšší vzdělání a upozorňuje na otázky kvality. Odstraňuje se tradiční mechanismus pro dosažení tohoto cíle, a to je výlučnost. Malé, elitní systémy vysokoškolského vzdělávání by mohly upustit od svých nároků na kvalitu a selektivitu. Pouze "nejlepší" byli přijati jako studenti, jen nejschopnějším bylo umožněno se na těchto institucích vzdělávat [Kohoutek 2009: 36]. Uskutečněná masifikace a zároveň i značné používání konzervativních metod ve výuce vede k tomu, že jednotlivé kurzy jsou vedeny spíše formálně, v nadměrných počtech jejich účastníků, bez potřebné zpětné vazby, konzultací a průběžné kontroly [Matějů a kol. 2009: 19].

2.3 Vznik soukromých vysokých škol

Dalším výrazným trendem po roce 1989 je vznik soukromých vysokých škol. Jeho právní ukotvení se ovšem objevilo až v zákoně z roku 1998 o vysokých školách a po změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů. Zákon tak přispěl k zásadnímu rozšíření nabídky vysokoškolského vzdělávání v České republice. První soukromé vysoké školy začaly vznikat v roce 1999. Počet existujících docentů a profesorů ovšem nestačil naplnit personální zajištění nově vznikajících vysokých škol a důsledkem tohoto stavu bylo rozšíření počtu akademických pracovníků, kteří byli nazýváni „létajícími profesory.“⁴ To se samozřejmě projevuje na kvalitě vědecké a vzdělávací činnosti (např. vedení ročníkových, bakalářských či diplomových prací) [Matějů a kolek. 2009: 28], [Kalous, Štoček, Veselý 2007: 67].

Státní souhlas k působení jako soukromých vysokých škol získalo od ministerstva školství do konce roku 2004 celkem 37 škol se sídly ve 14 městech ČR (v Praze, Brně, Kunovicích, Karlových Varech, Ostravě, Mladé Boleslavi, Ústí nad Labem, Plzni, Kladně, Třebíči, Kolíně, Českých Budějovicích, Písku a v Přerově)⁵. Z tohoto počtu jich 21 působilo v Praze a 4 v Brně. 15 soukromých vysokých škol působilo jako o. p. s., 15 jako s. r. o. a 7 jako a. s. [Němec, Vlk 2006].

Po období rychlého nárůstu počtu těchto institucí nastalo období, v němž se soukromé vysoké školy soustředily na vybudování pevné struktury materiálního, technického a personálního zázemí a také na stabilitu počtu studentů ve studijních programech. V letech 2006 – 2009

⁴ Jsou to především docenti a profesori z veřejných vysokých škol, případně pracující v ústavech Akademie věd ČR, kteří často působí jako garanti či vyučující ve studijních programech několika vysokých škol, aniž by na nich, s výjimkou jednotlivých přednášek a konzultací, trvale působili [Matějů a kol. 2009: 28].

⁵ Regionální rozložení ukazuje sice na bližší lokální dostupnost vysokoškolského studia, ale pokračuje dominující postavení Prahy. Pro maturanty z Prahy je studium na vysoké škole dostupnější a provozně méně náročné. Přitom je sociální, kulturní i ekonomický kapitál u studentů z Prahy příznivější než u studentů ze všech ostatních krajů republiky. Z krajů je nejméně vybaven kraj Karlovarský a Vysočina [Pabián, Prudký, Šíma 2010: 32].

došlo k dynamickému rozvoji v sektoru soukromého vysokého školství, kdy vzniklo 10 nových soukromých vysokých škol. Významná byla také transformace tří soukromých vysokých škol na školy univerzitního typu. K 31. 12. 2009 existovalo v České republice 45 soukromých vysokých škol. Od roku 1999, od počátku zřizování soukromých vysokých škol, do konce roku 2009 projednávala Akreditační komise 140 žádostí o udělení státního souhlasu. Souhlasné stanovisko bylo přiděleno v 50 případech [MŠMT 2010: 83]. Cílem většiny projektů soukromých vysokých škol je uskutečňovat studijní programy, u nichž se předpokládá masový zájem uchazečů, a to i starších, studujících při zaměstnání (např. cestovní ruch, právo, obory ekonomické, správní a pedagogicko-psychologické). Jde především o programy, které nejsou finančně náročné na technické, laboratorní či informační zajištění [MŠMT 2010: 84].

S prudkým růstem počtu škol souvisí i prudký růst celkových počtů studentů. V roce 2002 studovalo soukromé vysoké školy 7,9 tis. studentů. Dále podle údajů z výročních zpráv soukromých vysokých škol v roce 2004 studovalo již v 53 bakalářských studijních programech celkem 16 239 studentů, a v 10 akreditovaných magisterských studijních programech studovalo celkem 1423 studentů [Němec, Vlk 2006]. V dalších třech letech počty studentů soukromých vysokých škol stále vzrůstaly. Jak uvádí příloha č. 3, v roce 2006 studovalo na soukromých vysokých školách 31,5 tis. studentů, v roce 2009 se jejich počet zvýšil na 56,4 tis. studentů⁶.

V roce 2000 ředitel odboru vysokých škol Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy Václav Vinš prohlásil, že cílem soukromých vysokých škol by mělo být rozšíření nabídky studijních programů a oborů, především bakalářských programů, které jsou profesně orientované. „Nabízené studijní programy by neměly „kopírovat“ obdobné studijní programy univerzitních vysokých škol, ale měly by směřovat do oblastí,

⁶ Český statistický úřad - Obecný přehled za soukromé vysoké školy po roce 2000, dostupné na [http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/FF00234886/\\$File/w-3314a8.pdf](http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/FF00234886/$File/w-3314a8.pdf) (navštíveno 30. 11. 2011).

keré buď veřejné vysoké školy nenabízejí vůbec, nebo jen v míře omezené. Rovněž by bylo žádoucí, aby působiště soukromých vysokých škol byla taková, aby svým regionálním umístěním rozšířily dostupnost vysokoškolského studia, která je v daném regionu z dopravních nebo sociálních důvodů těžko dosažitelná. Studijní programy těchto škol by měly být těsně propojeny s příslušnou odbornou praxí.“ [Vinš 2000: 85 – 86]. Především se jedná o obory, jako např. práce v administrativě, realitní makléř či management podnikatelských subjektů. Studium těchto oborů není podloženo vědou a výzkumem, jak je to na tradičních veřejných vysokých školách a univerzitách, a mnohdy se vyznačují praktickým směrem⁷.

Podíl zapsaných k přihlášeným je na soukromých školách českého terciárního vzdělávání výrazně vyšší než ve školství veřejném. Otázkou je, zda jde o přirozený jev komercializace, nebo zda tento trend v sobě skrývá situaci univerzálního typu terciárního vzdělávání, kdy je přijat téměř každý, kdo má o studium zájem. Podle L. Prudkého (2010) jde o impuls komercializace, s následky odpovídajícími vysokému stupni univerzality soukromých vysokých škol. „Jde současně o pozoruhodný doplněk k chápání vysokoškolského vzdělání především jako tržního artiklu. A naopak – k procesu masifikace a univerzalizace terciárního vzdělávání jako součástí komercializace vzdělávání, při nepochybném uchování nerovných podmínek ke studiu v souvislosti s možnostmi placení školného a nevelkými možnostmi získání prostředků na toto placení z jiných než vlastních (rodinných) zdrojů.“ [Pabián, Prudký, Šíma 2010: 33]

Diferenciace roste nejen ve věkové struktuře studentů při nástupu do prezenčního studia, ale i v počtu a podílu distančních a kombino-

⁷ Př. bakalářský studijní obor Realitní makléř na Vysoké škole realitní – Institut Franka Dysona.

vaných studentů⁸. V prezenční formě studia počty studentů vzrůstaly pomaleji než ve studiu distančním a kombinovaném. Z toho vyplývá, že převážná většina studentů kombinuje studium se zaměstnáním. V roce 2002 studovalo v prezenčním studiu 4,4 tis. studentů a v distančním a kombinovaném studiu téměř 3,5 tis. studentů. Ovšem v roce 2005 v prezenční formě studovalo 10,1 tis. studentů, což je 2,3krát více než v roce 2002. V distanční a kombinované formě studia v roce 2005 studovalo více než 14,7 tis. studentů, což je 4,2krát více než v roce 2002. V roce 2008 studovalo v prezenčním studiu jen 17,3 tis. studentů, ale v distančním a kombinovaném studiu to bylo téměř 33,5 tis.⁹. Zde vystupují soukromé vysoké školy jako instituce, které se podílejí na procesu univerzalizace: podíly jednotlivých studentů ve vyšších věkových kategoriích jsou výrazně větší než u veřejných vysokých škol a ve srovnaném období ještě vzrostly. Rostou ovšem i podíly vyšších věkových kategorií ve veřejných vysokých školách, je to jak v důsledku nárůstu počtu studentů doktorského studia, tak zvýšením věku u studentů bakalářského studia.

Mezi nejžádanějšími studijními programy na soukromých vysokých školách jsou Ekonomické vědy, ve kterých v roce 2002 studovalo celkem 5,5 tis. studentů. Do roku 2005 vzrostly počty studentů v tomto studijním oboru více než dvojnásobně. V roce 2007 ekonomické vědy studovalo již 21,2 tis. studentů a v roce 2008 vzrostly tyto počty o dalších 6,4 tis. studentů. Dalším studijním programem, který zaznamenal velký vývoj na soukromých vysokých školách, je Humanitní a společenské vědy. V roce 2002 zde studovalo jen 585 studentů, ale v roce 2005 to bylo již 4 661

⁸ Distanční vzdělávání je pojem, o kterém se stále častěji hovoří při různých příležitostech souvisejících se snahami inovovat školství, rozšířit vzdělávací nabídku a rozvíjet tzv. celoživotní vzdělávání [Zlámalová 2008: 51].

⁹ Viz příloha č. 4, Český statistický úřad - Studenti soukromých VŠ podle formy studia, dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/FF00234886/\\$File/w-3314a8.pdf](http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/FF00234886/$File/w-3314a8.pdf) (navštíveno 30. 11. 2011).

studentů a v roce 2008 vzrostly počty na 11,3 tis. studentů¹⁰. Jak ukazuje příloha č. 4, dalšími programy, které dále vzrůstaly díky soukromým vysokých školám, jsou Pedagogika, učitelství a sociální péče a právní vědy a nauky.

Hlavním cílem státu by mělo být zajistit stejné kvalitativní standardy pro veřejný a soukromý sektor vyššího školství, zvláště pro všechny soukromé subjekty, které mají v úmyslu provozovat soukromé vysoké školy [Šebková 2006: 207]. V žádném případě se však nesmí předpokládat, že placení školného poskytne záruku získání akademického titulu. To bychom ani nemohli uvažovat o studentech, ale o „plátcích školného“, pro něž, stejně jako pro danou vysokou školu, by to však mělo katastrofální důsledky [Vinš 2000: 87].

Tradice soukromého vysokého školství v České republice není příliš dlouhá, musíme mít především na paměti to, že vidina zisku, který školám plyne od jejich studentů, výhodné konexe na mnohdy významné lidi či na vysokoškolské instituce, nesmí převážet nad dobrými mravy a udržitelností úrovně vzdělání [Toman 2011].

2.4 Současnost českého vysokého školství a vyhlídky do budoucna

V současnosti se vysoké školy řídí zákonem č. 111/198 Sb. a jsou spravovány Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy. Tato právní úprava stanovila, že se vysoké školy staly právními osobami a do jejich majetku byl převeden státní majetek, který je potřeba k plnění výzkumné a veřejné činnosti. Vysokoškolské studium může mít formu prezenční nebo distanční, případně kombinovanou. V dnešní době nabízí vysoké školy studium v bakalářských (ISCED 5A), magisterských (ISCED

¹⁰ Viz příloha č. 5, Český statistický úřad - Studenti soukromých VŠ ve vybraných studijních programech, dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/FF00234886/\\$File/w-3314a8.pdf](http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/FF00234886/$File/w-3314a8.pdf) (navštíveno 30. 11. 2011).

5A) a doktorských (ISCED 6) studijních programech¹¹. Zákon také definoval dva typy vysokých škol, tj. univerzitní a neuniverzitní. Vysoká škola univerzitního typu může provádět všechny typy studijních programů, kromě pedagogické činnosti provozuje i činnost vědeckou a výzkumnou, vývojovou nebo uměleckou. Vysoká škola neuniverzitního typu vykonává především bakalářské studijní programy, ale není vyloučeno, že nemůže uskutečňovat i magisterské studijní programy. Na rozdíl od univerzitních vysokých škol se neuniverzitní školy nečlení na jednotlivé fakulty. Veřejné vysoké školy neuniverzitního typu jsou pouze Vysoká škola polytechnická Jihlava a Vysoká škola technická a ekonomická v Českých Budějovicích. V roce 2009/2010 uskutečňovalo svoji vzdělávací činnost 73 vysokých škol, z toho 26 veřejných, 45 soukromých a 2 státní vysoké školy. Ke státním vysokým školám se řadí Univerzita obrany v Brně a Policejní akademie ČR v Praze, které jsou zřizovány Ministerstvem obrany a Ministerstvem vnitra [MŠMT 2010].

Z posledních studií vydávaných Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy (Výroční zpráva o činnosti vysokých škol za rok 2010) studovalo v roce 2010 na veřejných a soukromých vysokých školách celkem 396 307 studentů¹². Na veřejných vysokých školách studovalo 339 582 studentů (85,6 %) a na soukromých 57 424 studentů (14,4 %). V bakalářských studijních programech za rok 2010 studovalo 62,3 % všech studentů, v navazujících magisterských 21,4 %, v „dlouhých“ magisterských pak 10,1 %. Tato data potvrzují vývoj posledních let, kdy dochází k postupnému utlumování „dlouhých“ magisterských studijních programů a k celkovému rozšiřování modelu třístupňového systému

¹¹ Vysokoškolské vzdělávání poskytují tradičně vysoké školy, a to na úrovni ISCED 5A a 6, vyšší odborné vzdělávání organizují prakticky zaměřené vyšší odborné školy na úrovni ISCED 5B. V této práci se zabývám vzděláním na úrovni ISCED 5A. Tj. program bakalářský, magisterský. V mnoha případech jsou ovšem na těchto institucích akreditovány magisterské a doktorské programy jen díky formální garanci habilitovaných pracovníků z jiných, personálně lépe vybavených vysokých škol. Viz příloha č. 6.

¹² Viz příloha č. 2.

vzdělávání. Z genderového hlediska většinu studentů na vysokých školách tvořily opět ženy (55,8 %), které převládaly v bakalářských (55,3 %) a magisterských (66,4 %) i navazujících magisterských (56,5 %) studijních programech, zajímavostí je, že pouze v doktorských studijních programech převažovali muži (žen bylo 42,8 %) [MŠMT 2010: 85]. To může být způsobeno především odchodem žen na mateřskou dovolenou.

Nárůsty terciárního sektoru jsou tak v České republice zásadně spojeny s rozvojem bakalářského studia. Nejrychleji se rozvíjí studium distanční a kombinované. Rozvoj uspokojování zájmu o terciární vzdělávání je spojeno uvnitř vysokého školství s rozvojem soukromých vysokých škol. Nejedná se ovšem o zásadní vliv, protože sice jde o prudký růst absolutních počtů, ale ve vztahu k růstu přijatých na veřejné školy jde stále o malý podíl [Pabián, Prudký, Šíma 2010: 32]. S rozšířením terciárního vzdělání po roce 1989 se tak k tomuto studiu dostávají i ti, kteří by před 20 lety neměli šanci se vysokoškolsky vzdělávat [Matějů a kol. 2009: 25].

Čeští političtí činitelé ovšem nejsou příliš aktivními aktéry ve vztahu k tvorbě vzdělávacích politik, obvykle vyjadřují podporu stávajícímu systému a očekávají, že návrh na změny připraví školská administrativa. Pokud se ve vrcholné politice debatuje o vysokých školách, debata se týká převážně otázky školného na veřejných vysokých školách. Vzdělávací politika nepříliš konkuruje jiným ekonomicko-sociálním tématům a délka volebního období je příliš krátká na to, aby se případné reformy odrazily na volebních preferencích v příštích volbách [Kalous 2006: 45].

Od prosince 2011 vláda chystá nový zákon o vysokém školství, který by měl platit od akademického roku 2013/2014. Kromě zavedení školného, které je rozebráno v další kapitole, se zákon věnuje i jiným neméně důležitým aspektům ve vysokoškolském vzdělávání. Mezi ně patří např. zákonné omezení zastoupení studentů v akademických senátech veřejných vysokých škol, a tím tedy snížení jejich vlivu na chod vysoké školy. Dále současná podoba zákona posiluje roli externích aktérů, tzv. radu veřejné vysoké školy (dnes správní rada), při

rozhodování o klíčových záležitostech školy. Návrh mění pojetí akreditace, kvality VŠ a jejího zajišťování, vysoké školy budou ve svých vnitřních předpisech definovat tzv. „vnitřní systém zajišťování kvality“, který by měl obsahovat nastavení pravidel kvality (studentské hodnocení výuky, kariérní řád atd.). Na základě svého vnitřního systému získá škola na deset let tzv. „institucionální akreditaci“, která ji oprávní provádět výuku v určité oblasti. Návrh dále mění „tituly“ docentů a profesorů na funkční místa, docenti a profesori se mají stát automaticky „docenty“ a „profesory“ [Ústav českého jazyka a komunikace 2012]. Nynější podoba návrhu zákona se snaží o to, aby vysoké školy lépe odpovídaly na potřeby zaměstnavatelů. Toto má za následek tlak na marketizaci vzdělávání, kdy získané vzdělání, jako záruka pro úspěch na trhu práce, vede k rozvoji „byznysu pro školy“, a dále je to tlak v podobě „byznysu ve školách“, kde jde především o reprezentaci zájmů soukromých společností, které si nárokují provize ze služeb provozovaných státem v oblasti vzdělávání [Keller, Tvrdý 2008: 65]. Podle J. Kellera (2012) je ovšem potřeba si uvědomit, že se dnes nepřizpůsobujeme českým zaměstnavatelům, ale především velkým nadnárodními korporacím [Keller 2012].

V programovém prohlášení vlády ČR je i záměr zavést na vysokých školách spoluúčast studentů při financování vysoké školy v podobě školného. Jeho konkrétní podoba je ale v připravovaném zákoně upravena pouze v okrajových liniích, přičemž zásadní otázky zůstávají nezodpovězeny. Lze však předpokládat, že forma školného bude v souladu s tzv. odloženým školným, kdy by je studenti spláceli až po dosažení průměrného příjmu [Toman 2011].

3 ŠKOLNÉ

Výše podílu finančních prostředků, které budou věnovány na vzdělávání, je v každé zemi jedním z klíčových rozhodnutí, na němž se podílejí orgány státu, regionů, obcí i studenti a jejich rodiny. Rostoucí poptávka po vzdělávání přitom často vyžaduje nové strategie, které by mobilizovaly další zdroje, zvýšily výkonnost vzdělávacího systému a stimulovaly jeho pružnost [MŠMT 2010]. Faktorem, který ovlivňuje nabídku a poptávku na trhu vysokoškolského vzdělávání, je úroveň, jakým způsobem studenti finančně přispívají do vysokoškolského systému. O školném na veřejných vysokých školách a o všech jeho souvisejících otázkách se v České republice diskutuje už od roku 1990 a několikrát byly předloženy návrhy na jeho zavedení, ale parlamentem byly vždy odmítnuty. Zejména sociální demokraté, kteří tvořili většinu ve vládě od roku 1998, dále pak komunisté a částečně křesťanští demokraté byli v silné opozici vůči školnému [Vlk 2006: 162]. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy vytvořilo nový zákon o vysokých školách a souvisejícího zákona o finanční pomoci studentům, který by měl dát povinnost platit školné i na veřejných vysokých školách. Tento zákon v prosinci roku 2011 prošel vnitřním připomínkovým řízením a na počátku ledna roku 2012 byl poslán Legislativní radou vlády k projednání vládou České republiky [Ústav českého jazyka a komunikace 2012: 3].

3.1 Poplatky za studium

První náznaky školného můžeme pozorovat již za první republiky, kdy se platilo kolejné a zkušební taxy, které musel platit každý student za úspěšnou, ale i neúspěšnou zkoušku. Na vysokých školách (českých i německých) byla tehdy ovšem v Praze téměř polovina studentů a v Brně téměř tři čtvrtiny studentů výdělečně činných [Kárník 2002]. Po válce byly všechny poplatky za školy zrušeny a tato situace trvala až do roku 1989.

Současná podoba zákona neumožňuje veřejným vysokým školám vybírat „školné“ s výjimkou poplatků dále uvedených. Zákon č. 11/1998 Sb. stanovil poplatek v případě, že student ve studijním programu studuje

déle než je jeho standardní doba studia zvětšená o jeden rok v bakalářském nebo magisterském studijním programu. Tento poplatek stanoví příslušná veřejná vysoká škola za každých dalších započatých šest měsíců studia. Do předchozího studia se započítá i předešlé studium na jiné vysoké škole, tj. i soukromé, které nebylo ukončeno řádným způsobem. Zákon stanoví pouze minimální výši tohoto poplatku a jeho konečná podoba je dále školou stanovována každý rok před termínem podání přihlášek ke studiu [MŠMT 2011a]. Tímto chtěl zákon omezit především počet tzv. věčných studentů, tj. studentů, kteří prodlužují dobu svého studia a tím dále zatěžují veřejné zdroje¹³.

Dalším poplatkem, který zákon nařizuje, je poplatek za přijímací řízení. Ten je prvním poplatkem, s kterým se student setkává. V dnešní době se velká část studentů, kteří v daném roce maturují, dále hlásí na vysokou školu¹⁴. Na některých školách ovšem počet přihlášených studentů několikanásobně přesahuje kapacitní možnosti. Školám pak vznikají velké administrativní náklady, které musejí v důsledku přijímacího řízení řešit. Poplatek za přihlášku je pro vysoké školy ale vítanou možností příjmu [Pabián, Melichar, Šebková 2006: 104].

Zavedeny jsou také poplatky za studium bakalářského nebo magisterského studijního programu v dalším bakalářském nebo magisterském studijním programu (nejde o studium v navazujícím magisterském studijním programu nebo o souběh studijních programů) a za studium ve studijním programu uskutečňovaném v cizím jazyce [MŠMT 2011a].

Od počátku účinnosti novely zákona o vysokém školství z roku 1998 (schválena Parlamentem ČR roku 2000) si studenti tzv. „programů

¹³ Může vzniknout i situace, kdy student za to, že řádně studium neukončí, nemůže on sám, např. při ztrátě akreditace daného programu.

¹⁴ O přijetí na vysokou školu se v roce 2011 ucházelo téměř 150 tisíc lidí. Čerstvých maturantů přitom mezi uchazeči o vysokoškolské studium bylo zhruba 90 tisíc [Ústav pro informace ve vzdělávání 2011].

celoživotního vzdělávání“, za které může škola vybírat poplatky, mohou zapisovat kurzy v akreditovaných studijních programech a získávat tak kredity, které za určitých podmínek mohou být vedeny k řádnému „diplomu“ [Basl, Simonová, Matějů 2005: 69]. Poplatky spojené se studiem na soukromých vysokých školách si stanoví soukromá škola ve svém vnitřním předpisu, jde především o placení školného za akademický rok či semestr [Nedorost 2003: 40].

3.2 Dosavadní pokusy o reformu financování vysokého školství se spoluúčastí studentů

Zvyšující se počty studentů a s tím zvyšující se zátěž veřejných financí způsobená nároky sociálních systémů vede nezbytně vysokoškolskou soustavu k hledání náhradních zdrojů. Vedle darů institucím, mezinárodních grantů a půjček či dědictví hrají největší roli příjmy od studentů, resp. jejich domácností [Urbánek 2007: 61]. Úsilí o zavedení reformy financování vysokého školství s finanční spoluúčastí studentů můžeme pozorovat již v roce 1993. Tento návrh si kladl za cíl vytvořit systém půjček pro studenty a systém státní sociální pomoci studentům. Hlavním zdrojem inspirace pro tento návrh se stal zaběhnutý model financování v Austrálii¹⁵. Ten se ovšem prosadit nepodařilo. V roce 2001, po šesti měsících veřejné a politické debaty, předložil parlamentu nový návrh zákona o financování vysokého školství Petr Matějů. Mezi hlavní cíle patřilo: vytvořit systém půjček a finanční pomoci, která by předcházela vzniku nových sociálních a ekonomických bariér v přístupu k vysokoškolskému vzdělání, zvýšit využívání soukromých zdrojů do financování studia a pomoci tak eliminovat existující zadlužování sektoru a nepřiměřeně malé mzdy univerzitních učitelů, posílit ekonomické

¹⁵ Australský model obsahuje nejen finanční spoluúčast studentů, ale také mechanismy, které řeší negativní vliv školného v rodinách s nízkými příjmy. Kromě tzv. „odloženého školného“, které umožňuje splácet vzniklý dluh z budoucích příjmů absolventa, tento model také zavedl účinný systém sociální pomoci studentům [Matějů, Simonová, Basl 2005: 67], [Urbánek 2007: 143].

pobídky pro vysoké školy s cílem zlepšit kvalitu vzdělávání, otevřít vysoké školy většímu počtu studentů a tak uspokojit poptávku po terciárním vzdělání [Matějů, Zlatuška, Bartoš 2006: 14 – 15], [Matějů, Simonová, Basl 2005: 60 – 83].

Návrh zákona předpokládal zavedení školného do dvou let od vstupu tohoto předpisu v platnost (2003) u nově přijatých studentů. Vysoké školy měly mít možnost vybírat různé školné ve stanovené výši. U školného pro subjekty, které nevedou k vysokému výdělků (učitelé, historici, sociální pracovníci apod.) se očekávalo, že se bude blížit spodní hranici. Naopak obory jako právo, ekonomie atd. měly být blíže k horní hranici rozpětí školného. Tato strategie měla vést k chápání „tržní ceny“ diplomu na trhu práce a zabránit finančnímu přetěžování studentů [Matějů, a kol. 2009: 49]. Splácení úvěru bylo navrženo tak, aby absolvent začal splácet, až dosáhne průměrného národního příjmu. Částka by byla stanovena na 10 % zdanitelného příjmu. V případě, že příjem osoby klesne pod celostátní průměr (nemoc, mateřská dovolená atd.), může být splácení úvěru pozastaveno. Tento návrh se ovšem také nepodařilo prosadit. Mezi hlavními argumenty odpůrců bylo: se zavedením školného by se zvýšila nerovnost v přístupu k vysoko-školskému vzdělání, půjčky a platby odloženého školného by nemohly být řešením pro nižší společenské vrstvy vzhledem k vyššímu vnímanému riziku neúspěchu, existují předměty s nízkou očekávanou úrovní mezd a školné by vedlo k poklesu zájmu o takovéto předměty (historie, pedagogika apod.), nebo dokonce k riziku z jejich uzavření [Basl, Simonová, Matějů 2005: 78], [Kalous, Štoček, Veselý 2007: 57 – 77].

Dalším pokusem o reformu vysokoškolského financování se spoluúčástí studentů byla změna senátního návrhu zákona o vysokých školách předložená v roce 2004. Senátoři J. Zlatuška a V. Roubíček navrhovali, aby rektori měli možnost zavést školné. Poplatky měly být stanoveny na základě 5 % z průměrné částky na jednoho studenta z celkových neinvestičních výdajů poskytnutých ministerstvem ze státního rozpočtu veřejným vysokým školám v kalendářním roce. Zákon zde pouze stanovil strop poplatku a v rámci tohoto limitu nechal výši poplatku na

uvážení univerzity s možností stanovit různé jeho výše pro různé studijní programy. Poplatky spojené se studiem by představovaly příjem pro veřejné vysoké školy. Zákon nicméně nedokázal zařadit problematiku úvěrů či státní sociální podpory pro studenty z rodin s nízkými příjmy. Finanční pomoc studentům byla ponechána na jednotlivých vysokých školách. Stejně jako předchozí i tento návrh byl rovněž parlamentem zamítnut [Matějů, Zlatuška, Bartoš 2006: 16].

Vláda vzešlá z květnových voleb v roce 2010 rozhodla o zavedení školného na veřejných vysokých školách. V září 2011 vyvrcholila práce na návrhu věcného záměru zákona o vysokých školách, jež je součástí „Bíle knihy terciárního vzdělávání“, a na konci listopadu 2011 se dále objevuje návrh věcného záměru zákona o finanční pomoci studentům¹⁶. Oba návrhy pod taktovkou ministra školství, mládeže a tělovýchovy Josefa Dobeše jsou postoupeny do vnějšího připomínkového řízení [Ústav českého jazyka a komunikace 2012: 6].

Zatímco v minulosti se v případě školného argumentovalo spíše méně přesvědčivou a ideální představou, že školné pozitivně ovlivní kvalitu výuky, protože si studenti „pohlídají“ to, co jim škola bude za jejich peníze poskytovat, dnes je situace poněkud jiná. Diskuze na toto téma se týkají spíše toho, že školné, které by měli studenti zaplatit i přesto, že školu nedokončí, by významně ovlivnilo rozhodování o volbě fakulty. Přetrvává idealistické přesvědčení, že vyšší zájem by byl o „dobré školy“. Co ovšem nastane, když zájem o konkrétní fakulty bude mnohem více ovlivňovat perspektiva i lukrativnost uplatnění než kvalita poskytovaného vzdělání, menší náročnost studia a případně i geografická dostupnost? Problém také může nastat okolo situace pedagogických fakult, kdy ačkoliv je o ně značný zájem, jejich absolventi se do školství nehrnou a v případě

¹⁶ V roce 2007 vláda České republiky na základě jednání o reformě terciárního vzdělávání pověřila MŠMT, aby připravilo dokument „Bílá kniha terciárního vzdělávání“. *„Bílá kniha je koncepční a strategický dokument, který stanoví, jakým směrem se má terciární vzdělávání v České republice vyvíjet v následujících deseti až dvaceti letech.“* [Matějů a kol. 2009: 11]. Tato kniha obsahuje komplexní návrh reformy systému terciárního vzdělávání v České republice. [Matějů a kol. 2009: 12].

odloženého školného pak ti, kteří na učitelská místa nastoupí, nebudou mít výraznější šanci na to, aby jejich plat v určitém časovém horizontu převýšil republikový průměr¹⁷ [Morkeš 2010]. Proto k tomu, aby školné na vysokých školách nebylo jen dalším povinným poplatkem, ale skutečně řešilo i mnoho problémů, kvůli kterým se školné mělo zavádět, povede ještě nelehká cesta.

3.3 Argumenty pro a proti školnému

Podle zastánců zavedení školného na vysokých školách je současný školský systém uzavřený sám do sebe, zkostnatělý, klade malé požadavky na studenty a funguje s nízkou efektivitou, která brzdí rozvoj společnosti. Zavedení školného tak chápou jako lék na zmíněné problémy a Česká republika by pak měla dohánět nejvyspělejší země jak ve vzdělanosti, tak v ekonomickém rozvoji [Toman 2011].

Pro školné mluví hlavně to, že student se stává zákazníkem školy. Má větší zájem o zboží, které se mu dostává, a více je kontroluje. Sám vůči sobě je přísnější, protože chce čerpat to, za co skutečně zaplatil. Student si také lépe vybere školu, na které bude studovat, protože chce za své peníze dostat to nejlepší a chce dostat to, co využije v praktickém životě¹⁸ (návrstnost investic). Dokonce i při velmi nízkém školném, které tvoří pouze procento skutečných nákladů na studium, uvedené efekty nastávají [Urbánek 2007: 142].¹⁹

Argumenty proti školnému vycházejí z výše zmíněných kladných účinků ekonomického rozhodnutí. Podle nich školné může snížit počet studentů na vysokých školách natolik, že se velmi sníží kladné účinky

¹⁷ Zde by bylo řešením navrhovaným některými poslanci ODS, nevyžadovat pro výkon učitelské profese vysokoškolské vzdělání, čímž by se stalo toto povolání dosažitelné pro lidi, kteří mají dosud méně placená a kvalifikovaná zaměstnání.

¹⁸ Domnívám se, že je zapotřebí zvážít, zda morální uvědomění studentů v České republice je natolik vyspělé, aby si studenti byli opravdu schopni pohlídat to, co za vložené peníze dostávají, a aby v jejich úsudku nepřevážila jistá pohodlnost a lenost nad rádobu „zaplaceným titulem“.

¹⁹ Mluví se o účinku náznakové platby (token fee effect).

a výsledek je velmi nepříznivý pro společnost. Vedle toho i nízké školné může zabránit v přístupu na vysokou školu nadaným mladým lidem ze sociálně slabších skupin [Urbánek 2007: 142 – 143]. Podle Kellera (2012) student z chudé rodiny už nyní má co dělat se svými náklady, které se pohybují okolo 8 tis. měsíčně, a pro studenta z bohaté rodiny to nebude nijak závažná částka, kterou bude muset zaplatit²⁰ [Keller 2012].

Oba argumenty jsou natolik oprávněné, že plně náklady na vysokoškolské studium nesou studenti jen ve výjimečných případech. V každém vzdělávacím systému jsou univerzity, techniky i ostatní vysoké školy částečně financovány státem. Druhý argument, týkající se přístupnosti studia pro sociálně slabé jednotlivce, má také své oprávnění a bývá řešen diferencovanou sociální podporou [Urbánek 2007: 142 – 143]. Podle prof. Rudolfa Haňky z University of Cambridge, předsedy Rady pro reformu vysokoškolského vzdělávání, by školné mělo být motivující nejen pro studenty, ale i pro vysoké školy. Školné nesmí znevýhodňovat sociálně slabší studenty, naopak jim má umožnit studium, které by si jinak nemohli dovolit. Současně nemůže být školné finanční zátěží pro stát [Haňka 2010].

3.4 Pohled do zahraničí

V některých zemích je školné zavedeným standardem (např. VB), v jiných se školné neplatí a vlády těchto zemí upozorňují, že jeho zavedení ani nadále nepředpokládají [Kalous, Veselý 2006: 35]. Zastánci zavedení školného se u nás odkazují na model zavedení školného v anglosaských zemích, mezi něž můžeme řadit Velkou Británii nebo USA. Tyto země vykazují vyšší ekonomickou úroveň než Česká republika a školné je tam nepřehlédnutelným faktorem. Vydáme-li se ovšem touto cestou za účelem vyšší ekonomické úrovně, je otázka, zda vysoká ekonomická výkonnost těchto zemí je dána vyšším vzdělanostním

²⁰ Je tak pravděpodobné, že školné může být důsledkem mnoha nerovností, např.: po dokončení studia a nástupu do zaměstnání mají ženy o 1/3 menší plat, přičemž mají platit stejnou částku školného, dále se posílí nerovnost mezi studenty z Prahy a jiných univerzitních měst [Keller 2012].

stupněm obyvatelstva. Dále je irelevantní, zda teze o nižším vzdělanostním stupni v ČR je vůbec pravdivá. V USA a Velké Británii při spoluvytváření ekonomického úspěchu hrají roli i jiné faktory, které nesouvisí s tím, zda je tam na vysokých školách zavedeno školné [Toman 2011]. Školné mezi vyspělými zeměmi má stále mnoho variant a stejně tak rozdílná je i jeho výše, kterou studenti platí²¹. Časté je vysokoškolské vzdělání bez placení školného (Německo, Švédsko, Francie), ostatní země vybírají školné kolem 20 % skutečných nákladů na výuku [Urbánek 2007: 143].

K problematice zavádění školného na vysokých školách je našim českým podmínkám bližší německo-rakouský systém. V Rakousku bylo školné zavedeno v roce 2001 a činí 363 euro za semestr pro Rakušany a 727 euro pro osoby z třetích zemí. Od 1. 1. 2007 tamější vláda zavedla možnost vyvarovat se placení školného vykonáváním veřejně prospěšných prací v rozsahu 60 hodin za semestr a tím dala možnost studentům vyhnout se placení školného. Nicméně tato varianta není mezi studenty považována za plně přijatelnou a dožadují se úplného stažení studijních poplatků.

V Německu se školné zavedlo v roce 2007 v průměrné částce 500 eur za semestr a setkalo se s velkým odporem studentů i části veřejnosti, která na vzdělání pohlížela především jako na právo. Z prováděných analýz se ukázalo, že podíl studentů, pro které je placení školného překážkou ve studiu, je daleko větší než se očekávalo, a to i přesto, že studenti z nízkopříjmových rodin měli k dispozici možnost získání velkorysých stipendií, které se pohybovaly až do výše okolo 600 eur za měsíc. V celé řadě spolkových zemí tak došlo k zrušení školného a v březnu 2011 ze všech německých spolkových zemí zůstaly pouze tři (Bádensko-Wirtenbersko, Bavorsko a Dolní Sasko), kde se školné udrželo, a nadále se předpokládá, že po zrušení školného v Hamburku dojde k jeho zrušení napříč celým Německem [Toman 2011].

²¹ Viz příloha č. 8.

3.5 Současná podoba návrhu zavedení školného

Ministr školství, mládeže a tělovýchovy v České republice počítá se zavedením školného od akademického roku 2013/2014. Jeho částku by si určovala škola sama, nesměla by však přesáhnout výši 10 000 korun za semestr. Studentům, kteří si nebudou moci dovolit zaplatit školné ihned, vznikne závazek splatit školné po nástupu do zaměstnání²². Návrh také počítá se zavedením odloženého školného, kterému by měl předcházet systém studentských stipendií, a zvýhodněných půjček [MŠMT 2011]. Nově by také měly být vysoké školy financovány více podle kvality, nikoli podle počtu studentů. Jako kritérium kvality může sloužit například uplatnitelnost absolventů či vědecké výsledky.

Současná podoba návrhu reformy má ovšem mnoho kritiků a nevyjasněných otázek. Návrh předpokládá, že půjčky studentům budou poskytovat banky, kterým bude stát dotovat úroky tak, aby se jim půjčování vyplatilo [Ústav českého jazyka a komunikace 2012: 15]. Podle J. Kellera (2012) tak školné pomůže především bankám a soukromým vysokým školám na úkor domácností střední vrstvy. Je také třeba upozornit, že v řadě zemí, kde bylo školné zavedeno, se po krátké době začalo výrazně zvyšovat a zároveň s tím výrazně klesaly veřejné výdaje na vysoké školství. Zavedení školného tak příjmy vysokých škol výrazně nezvýší, spíše dojde k výraznému zadlužení absolventů vysokých škol a jejich rodin [Ústav českého jazyka a komunikace 2012: 16].

3.5.1 Soukromé vysoké školy

Školné na soukromých vysokých školách tvoří nedílný zdroj jejich příjmů. Výše školného na nich činí přibližně od 22 000 do 120 000 Kč za akademický rok. Tato výše není zákonem nijak limitována a soukromá

²² Tato koncepce je ještě velice nejasná, hovoří se o tom, že dluh bude absolvent splácet, jakmile dosáhne průměrného platu v České republice, nebo jakmile dosáhne dvojnásobku minimální mzdy, což by ovšem v konečném důsledku byl veliký rozdíl.

škola si ji stanoví ve svých vnitřních předpisech [Urbánek 2007: 139]²³. Dalšími zdroji, které soukromá vysoká škola může mít, jsou příjmy z kurzů celoživotního vzdělávání, grantů, sponzorských darů apod. Soukromá vysoká škola má nárok na poskytnuté dotace ze státního rozpočtu, musí ovšem splňovat dvě podmínky. Musí působit jako obecně prospěšná společnost a musí poskytovat akreditovaný program ve veřejném zájmu. I studenti soukromých vysokých škol pobírají ubytovací a sociální stipendium, na které škola získává prostředky z veřejného rozpočtu [Němec, Vinš 2004: 7].

Soukromé vysoké školy jsou tak kromě záležitostí kvality vzdělávání zákonem omezovány minimálně a mají naprostou volnost ve stanovení školného, které je jejich hlavním finančním zdrojem. Nemají ovšem nárok na dotaci ze státních zdrojů, kromě těch škol, které působí jako obecně prospěšné společnosti; ty můžou o příspěvek požádat [Kalous, Veselý 2006: 36].

Podle Urbánka (2007) pokud bychom měli srovnat výnosnost investice do vzdělání u studentů veřejných vysokých škol a soukromých vysokých škol, je v případě obou typů škol vysoká. Všichni studenti předpokládají, že časem se jejich investice bude ještě zhodnocovat a studenti veřejných VŠ očekávají po deseti letech praxe návratnost dokonce na úrovni zhruba 23 procent. Překvapivě tak v porovnání odhadů soukromých a veřejných vysokých škol studenti veřejných vysokých škol očekávají návratnost této investice výrazně vyšší než studenti soukromých vysokých škol, a to i přes to, že na počátku investují méně vzhledem k tomu, že neplatí školné. Lze ale konstatovat, že i v případě soukromých vysokých škol je výnos tohoto vzdělávání dostatečně velký a školné tedy nehraje v rozhodování pro tuto investici příliš významnou roli [Urbánek 2007: 54 – 55].

²³ Viz příloha č. 7.

Právě připravovaná novela zákona o vysokých školách se o soukromých vysokých školách příliš nezmiňuje, přitom je pravděpodobné, že zavedení školného na veřejných vysokých školách ovlivní i vysoké školy soukromé. Je zřejmé, že pro soukromé vysoké školy zavedení školného i na vysokých školách veřejných je výhodné, neboť je to postaví na podobnou úroveň a nebude tak velký rozdíl mezi školou veřejnou a soukromou. Je ovšem nasnadě, aby se pak díky vzniklé konkurenceschopnosti nesnížila úroveň výuky a nedostal diplom každý, „kdo si to zaplatí“.

4 METODOLOGICKÁ ČÁST

V této kapitole budou představeny charakteristiky kvalitativního výzkumu a budou zde popsány cíle výzkumného šetření. Dále v této části studie bude objasněno, jak byl vybírán výzkumný vzorek, sbírána data a voleny techniky zpracování. Následně budou zmíněny etické otázky výzkumu a možná omezení.

4.1 Metodologie

Tato práce byla realizována jako kvalitativní výzkum, který přinese na rozdíl od kvantitativního hlubší informace a pomůže nám pochopit pohledy a jednání jednotlivých aktérů. „Kvalitativní výzkum je proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému“ [Hendl 2008: 50]. Kvalitativní výzkum se spíše zaměřuje na ty zdroje, které poskytují informace o složitých jevech jako celcích a o vzájemných podmínkách jejich částí. Nástroje kvalitativního výzkumu mají přinést nikoli matematicky a statisticky zpracovatelné množství informací, důležité jsou informace, podle nichž si lze učinit přesnou představu o složitě podobě sociálních jevů [Surynek, Komárková, Kašparová 2001: 29]. Výzkumník tak vytváří komplexní holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků ve výzkumu a dále zkoumá v přirozených podmínkách. V průběhu výzkumu nevznikají pouze výzkumné otázky, ale také hypotézy i nová rozhodnutí, jak upravit zvolený výzkumný plán a pokračovat při sběru dat i jejich analýze. Výzkumník provádí deduktivní i induktivní závěry a analyzuje jakékoliv informace, které by mohly přispět k objasnění výzkumných otázek. Sběr dat i analýza probíhají současně a to v delším časovém intervalu, který má longitudinální charakter [Hendl 2008: 48].

Mezi výhody kvalitativního výzkumu patří především to, že získáváme podrobný popis a vhled při zkoumání jedince skupiny, události nebo fenoménu, dále že zkoumáme fenomén v přirozeném prostředí, umožňuje nám studovat procesy a navrhnout teorie, dobře reaguje na místní situace a podmínky a hledá příčinné souvislosti. Naopak se

kvalitativnímu výzkumu vytýká, že jeho výsledky představují sbírku subjektivních dojmů a získané znalosti nelze zobecnit na populaci a do jiného prostředí, dále že je obtížné testovat hypotézy a teorie a výsledky jsou snadněji ovlivněny výzkumníkem a jeho osobními preferencemi [Hendl 2008: 50 – 51].

Jako teoretický rámec práce jsem zvolila tzv. Grounded theory, jejíž podstatou je, že teorii výzkumu budu tvořit prostřednictvím vyprávění informátorů. Zakotvená teorie nebo-li Grounded theory je kvalitativní pojetí výzkumu, jejíž systematické techniky a postupy analýzy umožňují badateli vytvářet teorii, vycházející z empirického základu a splňující všechny požadavky kladené na „dobrou vědu“. I přesto, že jsou postupy zakotvené teorie navrženy takovým způsobem, aby zajišťovaly přesnost a kritičnost analýzy, nezapomínají ani na tvořivost, která umožňuje badateli klást nové otázky vycházející z údajů a provádět tak pozorování, která ve spojení s údaji umožní lepší pochopení jevu a objeví nové teoretické výroky [Strauss, Corbin 1999: 20].

4.2 Cíl výzkumu

Cílem výzkumu je zprostředkovat pohled studentů soukromých a veřejných vysokých škol na otázku školného na vysokých školách. Rozhovory se studenty prvních ročníků denního studia veřejné i soukromé vysoké školy nám poskytnou pohled na tuto problematiku.

V rámci tohoto výzkumu jsem si stanovila tyto výzkumné otázky:

- Jakou roli při výběru jejich školy hrála otázka školného?
- Jaké si myslí, že bude mít zavedení školného dopady na studenty?
- Zda a jaký vnímají rozdíl mezi soukromými a veřejnými školami?

4.3 Výzkumný vzorek

Výzkumný vzorek tvoří dvě skupiny respondentů ve věku 19 – 21 let. Ačkoli bylo původně počítáno s dvaceti respondenty, pro účely tohoto výzkumu se ukázalo postačujících šestnáct, kdy posbíraný materiál plně vyhovoval účelům této práce. První skupinou respondentů jsou studenti prvního ročníku prezenční formy studia Západočeské univerzity v Plzni (ZČU), oboru mezinárodní vztahy, jako reprezentanti veřejné vysoké školy. Druhou skupinu tvoří studenti prvních ročníků prezenční formy studia Metropolitní univerzity v Plzni (MUP), oboru mezinárodní vztahy a evropská studia, zastupující skupinu ze soukromé vysoké školy. Tyto dvě skupiny respondentů v prvních ročnících byly vybrány záměrně, protože chystané zavedení školného na veřejných vysokých školách se jich může „dotknout“. Tito respondenti byli také vybráni proto, aby výzkumný vzorek nebyl příliš heterogenní a byl srovnatelný.

Kontaktování informátorů probíhalo prostřednictvím sociální sítě facebook a prostřednictvím mých přátel, kteří mě dále odkazovali na jejich známé. E-mailem jsem také požádala o pomoc studijní oddělení Metropolitní univerzity v Plzni, které mi poskytlo rozpis akademické výuky pro rok 2011/2012 studentů oboru mezinárodní vztahy, prvních ročníků prezenční formy studia a já si je dále mohla dle rozvrhu vyhledat a oslovit osobně. Jako dostačující se nakonec ukázal vzorek 16 studentů, přičemž během výzkumu jsme se s dvěma informátory nedohodli na vyhovujícím čase, a tak jsem spolupráci ukončila. Informátoři už při prvním kontaktu byli seznámeni s prací a pro jaké účely slouží, souhlasné stanovisko k uskutečnění rozhovoru bylo u většiny studentů přijato bez delšího rozmýšlení.

4.4 Metody sběru dat

Jako nejvhodnější metoda pro sběr dat byly použity polostrukturované rozhovory. Protože byly předem stanoveny okruhy a otázky, které tvořily kostru rozhovoru a dávaly informátorovi prostor se sám rozpovídat. Pořadí otázek nemuselo být striktně dodrženo. Rozhovory

probíhaly v kavárnách v Plzni bez účasti třetích osob, místo rozhovoru bylo zvoleno po vzájemné dohodě, aby bylo informátorovi co nejpříjemnější. Rozhovory probíhaly po společné domluvě v měsících prosinec 2011 a leden - únor 2012 a trvaly zhruba 20 až 40 minut.

Před započítím rozhovoru jsem provedla informovaný souhlas a zeptala se, zda souhlasí s nahráváním rozhovoru a účastí v tomto výzkumu. Také jsem informátory obeznámila s jejich právem přečíst si plný přepis rozhovoru a domluvili jsme se na anonymních přezdívkách, aby nedošlo k jejich identifikaci. Rozhovory jsem zaznamenávala na záznamník v mobilním telefonu a v průběhu rozhovoru jsem si ještě zapisovala v bodech poznámky, které mě během toho napadaly a připadaly mi zajímavé. Do poznámek jsem si zaznamenávala i nonverbální projevy informátora, jako např. úsměv, či zamračení.

4.5 Metody analýzy dat

Každý rozhovor byl zaznamenán na zvukový záznamník a dále postupným přehráváním přepsán do textového editoru Microsoft Office Word 2003, do kterého jsem dále přepsala i poznámky zaznamenané během rozhovoru. Plné přepisy rozhovorů jsem si několikrát pročetla a už při prvních čteních jsem si zaznamenávala průběžná mema. Dále jsem přistoupila k samotné tematické analýze. Pro ni jsem použila software Atlas.ti. Dokumenty jsem nahrála do stáhnuté demo verze programu, která byla pro moje potřeby dostačující. V softwaru jsem začala s kódováním dat, kdy jsem vyhledávala opakující se a klíčová tvrzení. Jednotlivé kódy jsem shlukovala do rodin, které tvořily jejich subtémat. Dále jsem z jednotlivých kódů a rodin tvořila síť pro lepší přehled a pochopení. Důraz jsem také dávala na pročítání svého terénního deníku a poznámek z rozhovoru, kde jsem také hledala klíčové informace. Největší důraz při analýze dat jsem ovšem přikládala opakovanému čtení výpovědí.

4.6 Možná omezení studie

Obě srovnávané skupiny v této práci jsou studenti oboru mezinárodních vztahů, je ovšem na místě upozornit, že názory studentů v jiném oboru se mohou více či méně lišit. Lze se domnívat, že jiný pohled na tuto problematiku by mohli mít studenti práv či uměleckých oborů. Dále by mohlo mít vliv geografické rozložení či demografické údaje. Studenti, kteří bydlí v Praze, či studenti ve vyšším ročníku by na tuto problematiku mohli mít zcela odlišný názor.

Další slabinou, kterou spatřuji, je fakt, že jsem studentka veřejné vysoké školy a v rámci etických podmínek všichni respondenti tuto skutečnost věděli. V tomto případě bych se ráda zamyslela nad tím, zda by výpovědi respondentů byly stejné, nebo jiné, v případě, že bych byla studentka soukromé vysoké školy. Je otázka, zda jsem tuto skutečnost neměla před studenty soukromé VŠ zatajit a nepředstavovat se jim též jako studentka soukromé VŠ.

4.7 Etika výzkumu

Všichni respondenti byli před zahájením rozhovoru seznámeni s účelem práce, možností odstoupit od výzkumu a právem přečíst si plný přepis rozhovoru. Před začátkem rozhovoru si každý určil svoji přezdívku, která mu byla zachována a přinesla jeho anonymitu. Dále v rámci etických otázek byli respondenti požádáni o informovaný souhlas s jejich nahráváním a následným zpracováním pro účely této práce. Zároveň byli informováni o tom, že data nebudou poskytnuta pro další výzkumy ani jiným třetím osobám. Nebyli ovšem předem seznámeni s konkrétními otázkami, aby nebyly předem ovlivněny jejich odpovědi na základě jejich předpokladu, co chce výzkumník slyšet.

5 ANALÝZA DAT

5.1 Výběr informátorů

Při výběru a oslovování informátorů se ukázaly určité rozdíly mezi studenty ze soukromé a veřejné vysoké školy. Studenti z veřejné školy byli všeobecně ochotnější, domlouvání rozhovorů probíhalo bez větších problémů i na facebooku, následně i prostřednictvím sms zpráv. Studenti mi i sami nabízeli, zda mají říci nějakým spolužákům, nebo zda-li chci na ně kontakt. U studentů ze soukromé školy jsem se setkala s podstatně menší ochotou při spoluúčasti. Nejdříve jsem informátory také oslovila na facebooku, ale nezareagoval ani jeden student. Za informátory jsem se tedy vydala osobně k nim do školy a požádala je o participaci při mém výzkumu. Nakonec, i když ne na první pokus, se mi podařilo domluvit schůzky se všemi, co jsem pro svoje šetření potřebovala, ale často jsem se setkávala s odpověďmi typu: *„No tak jo, ale sám mám málo času.“* (student, soukromá VŠ)

5.2 Vizuelní hodnocení

Mezi studenty ze soukromé a veřejné vysoké školy byl patrný rozdíl i vizuelní. Tento rozdíl jsem spatřila jak u chlapců, tak i u děvčat. Studenti ze soukromé školy byli oblečeni elegantněji, či můžeme říci moderněji. Například u děvčat ze soukromé školy neměla žádná z nich s sebou školní batoh, pouze větší kabelky, zatímco u děvčat z veřejné školy tři informátorky batohy měly. U chlapců byl také patrný rozdíl. Chlapci ze soukromé školy byli oblečeni spíše konvenčněji. Všichni měli buď společenský svetr, košili nebo vestu. Ani u jednoho jsem nespatriila například mikinu s kapucí, jako u chlapců z veřejné školy. Tři chlapci přišli s brašnou na notebook, která jako by dotvářela jejich image již hotového odborníka. U chlapců z veřejné vysoké školy jsem toto nespatriila, pokud s sebou notebook měli, měli ho v batohu, s kterým přišel každý chlapec. Co se týče líčení u děvčat, decentněji byla nalíčená děvčata z veřejné školy, některá ani nalíčená nebyla, přičemž u děvčat ze soukromé školy

byla nalíčená všechna. Dívky ze soukromé školy měly výraznější doplňky, jako např. náušnice či pásek kolem boků.

5.3 Výběr školy

V této podkapitole se zaměřím na to, jak si studenti vybrali danou vysokou školu. Zajímalo mě, jakou roli v jejich rozhodování hrála otázka školního, jaké další faktory ovlivnili jejich výběr školy a co je naopak odrazovalo od výběru soukromé, či veřejné vysoké školy.

5.3.1 Obor

Jako první faktor při výběru jejich školy byl obor. Začínám jím proto, protože všichni respondenti se shodují na tom, že hlavním faktorem při rozhodování byl právě daný obor. Na tom se shodují všichni studující, bez ohledu na to, zda studují soukromou či veřejnou vysokou školu.:

„Mezinárodní vztahy mi přišly zajímavý a myslela jsem si, že by mě to mohlo bavit a tak jsem to zkusila. Při výběru veřejky jsem se nerozhodovala, jaký budu mít uplatnění. Na to bych si asi vybrala jinou veřejku, ale na střední jsem neměla předměty, abych mohla u nějakých technických oborů uspět, tak jsem si musela vybrat jinou školu.“
(Markéta, veřejná VŠ)

„Jednoduše mě zaujal ten studijní program a taky hlavně ta širokospektrálnost toho oboru, tu jsem prostě nikde v nabídce jiných vysokých škol nenašel. Proto jsem volil soukromou.“ (Zdeněk, soukromá VŠ)

Zdeněk nezmiňuje, že mohl obdobný obor studovat i na škole veřejné. Je ovšem zapotřebí vzít v úvahu to, že na školu veřejnou měl také podanou přihlášku, ale nedostal se, proto vybíral z nabídky školy soukromé. Soukromé vysoké školy nabízejí mnoho oborů, které jsou v nabídce veřejných vysokých škol. Zde je velká poptávka a mnoho studentů u přijímacího řízení neuspěje, a proto někteří z nich se stanou

zájemci o studium stejného či podobného oboru na soukromé vysoké školy [Menclová, Baštová 2006a].

Studenti si tak vybrali vysokou školu primárně kvůli oboru. Podle Kellera (2008) vysokoškoláci uvádějí zájem o obor jako zcela zásadní motiv své volby. Ostatní zjišťované motivy (výhodnost z hlediska místa bydliště, snadnost přijímacích zkoušek, doporučení známých, prestiž oboru a další) se při rozhodování objevují ve výrazně menší míře [Keller, Tvrdý 2008: 86]. Jako důležitá se ovšem ukazuje i volba předmětů na střední škole. Střední škola má tak ve výběru dané vysoké školy velký význam, protože nás již určitým způsobem „nasměruje“ dál podle oboru a předmětů, které studujeme. Podle výzkumu Matějů, Simonové a Strakové (2005) nejvyšší spokojenost s nabytými vědomostmi a přípravou k přijímacím zkouškám na VŠ projevili absolventi gymnázií. Absolventi středních odborných škol se cítili být připravení daleko hůře. Je tak namísto otázka, zda je správné, aby tak velká míra uchazečů byla při vstupu do terciárního vzdělání hendikepována volbou střední školy, kterou si vybrali v 15 letech [Matějů, Simonová, Straková 2005: 113].

5.3.2 Školné

Další faktor, který se v mém vzorku objevil jako důležitý při výběru jejich školy, je otázka školného. Studenti z veřejné vysoké školy se shodují na tom, že na soukromou školu nešli kvůli placení školného. Dva respondenti připustili, že o takové možnosti přemýšleli, ale kvůli finančním důvodům od ní nakonec upustili, zbytek o této variantě kvůli školnému ani neuvažoval. Studentům ze soukromé školy placení školného nevadí, protože jim je převážně platí rodiče. Ani jeden student nezmínil, že by na soukromou školu nešel kvůli jiným důvodům, než je školné. Zde se tedy ukazuje, že placení školného je nejdůležitější aspekt, který studenty veřejné školy odrazuje od studia na škole soukromé.:

„Jo, přemýšlela jsem nad soukromou školou, ale nakonec mi přišlo zbytečný dávat tolik peněz, když můžu jinde studovat zadarmo.“ (Katka, veřejná VŠ)

„No, tak napadlo, ale z finančních důvodů jsem si ji tam nedávala.“
(Tereza, veřejná VŠ)

„Rodiče mi platí školu a za ten rok bych řekla, že je to tak asi 55 000 Kč školný plus tak asi 6 tisíc měsíčně. Teď jsem si našla práci, tak uvidím, zatím mám za sebou tak ten první semestr a to jsem prostě pořád něco hledala, protože nejsem z Plzně. Ale tak to jsou spíš peníze pro mě, jako navíc, ne asi, že bych si z toho platila tu školu.“ (Andrea, soukromá VŠ)

Studenti z veřejné školy se tak k otázce školného staví spíše negativně, protože by mnohým školné rodiče neplatili, nebo by jim pouze určitou částkou přispívali. Oproti tomu studentům ze soukromé školy platí školné rodiče, proto ostatní přivýdělky mohou mít pro svoje potřeby. Pro většinu studentů v tomto věku je velice důležitý vzhled, a proto mnohdy utrácejí své peníze raději za oblečení, či módní doplňky, než za školné.

5.3.3 Další faktory ovlivňující výběr školy

Jako další faktor při výběru jejich školy hrála otázka toho, zda byli přijati na danou vysokou školu, na kterou chtěli jít. Toto je otázka především studentů ze soukromé školy, kteří volí často školu soukromou jako určitou alternativu toho, že se nedostali na školu veřejnou. V mém výzkumu pět studentů ze soukromé školy uvedlo, že mělo podanou přihlášku i na veřejnou vysokou školu, ale nedostali se na ni, proto volili soukromou školu. Další tři respondenti vypověděli, že zkrátka chtěli jít na ten daný obor a o ničem jiném neuvažovali: Přičemž dva z těchto tří respondentů nejsou právě hotoví maturanti. Přiznávají ovšem, že předešlý rok, ihned po absolvování střední školy, se na veřejnou školu hlásili, ale nedostali se.

K takovému závěru dochází i šetření Menclové a Baštové (2006a), kde značná část studentů soukromé vysoké školy (více než čtvrtina z nich) nejprve ani pravděpodobně neuvažovala o tomto typu vysoké školy a chtěla nastoupit na veřejnou vysokou školu. Avšak po neúspěchu při přijímacím řízení uchazeči dodatečně podali přihlášku na soukromou

vysokou školu (což je možné i z důvodu pozdějších termínů konání přijímacího řízení), kam byli přijati. Oproti tomu většina přijatých studentů veřejné vysoké školy chtěla studovat právě tuto vysokou školu (pouze 6 % z nich podávalo přihlášku na oba typy vysoké školy). Po ukončení střední školy má časovou prodlevu zhruba 50 % studentů, a to z důvodu jejich nepřijetí na veřejnou vysokou školu. Oproti tomu většina studentů (70 %) veřejných vysokých škol pokračuje bezprostředně ve studiu vysoké školy po ukončení střední školy [Menclová, Baštová 2006b: 25].

„Jo, hlásila jsem se i na státní²⁴, to jo...ale na tu, co jsem prostě chtěla nejvíc, tak jsem se nedostala... tak jsem si řekla, že než abych nastoupila někam, kde mě to stejně nebude bavit, tak jsem šla radši sem, protože mi to přišlo zajímavý.“ (Klára, soukromá VŠ)

Dále, jak vypověděl Vašek, na soukromou školu šel proto, že střední studoval také soukromou. Nabízí se zde teorie, zda studium na soukromé střední škole neznormální studium na soukromé vysoké škole. Respondentovi nepřišlo divné, že jde na soukromou školu, neboť jeho střední škola byla též soukromá:

„Protože jsem před tím studoval podobnou školu. Vlastně střední jsem studoval hotelovku, cestovní ruch, tak jsem chtěl dál v tom pokračovat, tak a mezinárodní vztahy mi přišly nejlepší. Pro mě tahle vejška byla pokračování po tý střední. To, že je to soukromá a platí se

²⁴ Z výpovědí je patrné, že studenti často používají termín státní škola místo veřejná škola. Státní vysoké školy byly roku 1998 převedeny na školy veřejné, tento pojem se ovšem prosazuje až v posledních letech jako součást diskurzivní strategie zbavit státní sektor nálepky státu, je patrné, že si ho studenti dosud neosvojili. I přesto, že jsem v otázkách mluvila o školách veřejných a soukromých, většina studentů užívala pojmu státní a soukromé školy. Pouze tři studentky po celou dobu rozhovoru používaly pojem veřejná škola (dvě z veřejné školy a jedna ze soukromé školy). Jiní buď mluvili o školné státní i veřejné (v některé odpovědi použili slovo veřejná škola, neboť jsem tento pojem používala já, a po chvíli opět mluvili o škole státní), nebo pojem státní škola používali po celou dobu rozhovoru. Státní vysoké školy jsou spravovány ministerstvy vnitra a obrany. V České republice najdeme pouze dvě školy nazývané dnes oficiálně „státní“, obě univerzitního typu, to je Policejní akademie v Praze a Univerzita obrany v Brně.

tam školný, jsem si ani nějak neuvědomoval, prostě jsem to bral, že to tak je a že chci pokračovat v oboru.“ (Vašek, soukromá VŠ)

Pro mnohé studenty je tak soukromá škola po absolvování střední školy dobrým východiskem, jak ve studiu plynule pokračovat i při neúspěch u přijímacího řízení na veřejnou vysokou školu.

5.4 Charakteristiky studujících, studenti ze soukromé vs. veřejné školy

V této podkapitole jsou představeny charakteristiky dvou skupin studentů, tj. studentů z veřejné a soukromé vysoké školy. Je zde ukázáno v čem se nejvíce oproti sobě liší a následně jsou představeny jednotlivé kategorie studentů podle přístupu k učení.

Studenti na vysokých školách většinou studují pouze díky vydatné pomoci svých rodičů, nebo díky svému výdělku. Podle průzkumu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (2009) jsou v průměru životní náklady studentů při denním studiu na veřejné vysoké školy 8163 korun. U studentů soukromých vysokých škol jsou pak až 11 591 korun měsíčně. Ukázalo se, že až 90 procent studentů finančně podporují rodiče, kteří jim průměrně přispívají 3668 korun měsíčně. 71 procent studentů uvedlo, že během studia pracují a že jejich průměrný výdělek je 4170 korun měsíčně. Půjčky, stipendia a jiné zdroje finanční pomoci používají studenti zanedbatelně. Téměř polovina dotazovaných přitom uvádí, že jejich finanční možnosti nestačí na pokrytí nákladů spojených se studiem [MŠMT 2009].

Nejzásadnější rozdíl, který se v tomto výzkumu objevil mezi studenty ze soukromé a z veřejné vysoké školy, je ten, že u studentů z veřejné školy je pouze jeden respondent, který má stálý přívýdělek i během studia. Zbylá většina má pouze přívýdělky během letních prázdnin a celé školní náklady jim hradí rodiče. Naopak u studentů ze soukromé školy pouze dva respondenti nemají stálý přívýdělek, i když zdůraznili, že si ho aktivně hledají. Zbylí studenti ovšem konstatovali, že jim brigádu

„dohodili“ rodiče přes někoho známého, nebo přímo jeho kamarád. Jeden respondent vypověděl, že pracuje ve „fotrově džobu“. Ovšem i v jejich případě převážnou většinu školních nákladů hradí rodiče, školné tak platí ve všech případech rodiče, studenti si přivydělávají spíše na soukromé potřeby. Jak už bylo zmíněno výše, podle průzkumu MŠMT převážnou většinu studentů podporují finančně rodiče, kteří jim průměrně přispívají 3668 korun měsíčně [MŠMT 2009]. U všech respondentů se školní náklady pohybují mezi 3 až 6 tisíci Kč, přičemž u studentů ze soukromých škol se ještě navyšují o roční školné.

„Zatím se na výdajích spojených se školou nepodílím. Škola mi dává dost zabrat jako prvákovi. No, ale doufám, že třeba do budoucna... pak někdy, až si zvyknu na tenhle režim, tak že bych si něco našla. Já ani nejsem prostě z Plzně, tak je to prostě pak těžký no, zvlášť, když chci na víkendy prostě jezdit domů a hodně těch zaměstnavatelů chce i víkendy, si myslím.“ (Markéta, veřejná VŠ)

To dokazuje i to, že studenti ze soukromé školy studují převážně kvůli získání titulu. Můžeme zde pozorovat prvky masifikace, kdy převládá kvantita nad kvalitou. Studenti pracují a k tomu si dodělávají vysokou školu, aby získali titul, který se v poslední době stává čím dál více masovější záležitostí. Jelikož je soukromá škola placená samotnými studenty a považována za méně náročnou, otázka získání titulu je pro ně snazší, proto můžeme na soukromých školách nalézt velké procento těch, kteří už při studiu pracují. Soukromé vysoké školy tak vznikají v oborech, po nichž je velká poptávka, a zároveň tato pracoviště nevyžadují větší investice než pronájem učeben. To dokládá i fakt, že na soukromé vysoké školy se ve větší míře hlásí lidé z praxe, kteří potřebují vysokoškolské vzdělání ke kariéernímu či platovému postupu [Menclová, Baštová 2006a: 89].

„Tak mám stálý zaměstnání, ale rodiče mi hradí tak (...) padesát procent asi, to určitě.“ (Zdeněk, soukromá VŠ)

To, že studenti ze soukromé školy často studují kvůli získání titulu, dokládá i fakt, že většina z nich si nemyslí, že budoucí zaměstnavatel

rozlišuje, zda je student z veřejné, či soukromé vysoké školy. Studenti z veřejné školy se oproti tomu dají rozdělit na dvě skupiny. Jedna skupina po čtyřech studentech byli ti, kteří si nejsou jistí, domnívají se, že je to individuální, že to někde rozlišují a někde ne, nebo si myslí, že spíše ano. Zbylá polovina se shoduje na tom, že budoucí zaměstnavatel se nezajímá o to, zda je student ze soukromé nebo z veřejné školy. Toto bylo pro mě překvapující, řekla bych, že i v zájmu studentů z veřejné školy by bylo, aby zaměstnavatelé tento fakt zohledňovali. Jak to shrnul student Petr (soukromá VŠ), studenti ze soukromé školy se zkrátka domnívají, že k tomu, aby získali titul, jim soukromá škola postačuje. Značí to především to, že hlavní cíl studentů ze soukromé školy není to, aby získali adekvátní vědomosti v tom, co studují, a byli schopni to dále aplikovat, ale především k získání vysokoškolského titulu. Dobře to shrnul Petr:

„Je lepší na státní škole, že mají některý jasný zaměření, který přímo navazuje na zaměstnání, nebo v tom, co bych chtěl dělat, tak ze soukromý bych toho nedosáhl, jako já nevím, např. kdybych chtěl být doktorem. V tomhle smyslu je lepší jít na státní školu, ale pokavaď člověk nemá takhle danou kariéru nějakýho danýho zaměstnání v nějakým oboru kde to není výslovně vyžadovaný, tak si myslím, že ta soukromá škola (...) tak ta soukromá škola je dostačující k tomu aby získal titul (...). rozšířil si vědomosti nad rámec jako by ty střední školy a k tomu má vlastně navíc ten titul, kterej potřeboval.“ (Petr, soukromá VŠ)

Studenti z veřejné školy se ovšem nad tímto rozčilovali a domnívají se, že by bylo dobré a spravedlivé odlišit studenty ze soukromé vysoké školy jinými tituly.:

„Já jsem jednoznačně pro veřejné školy. Ze soukromých škol mám prostě pocit ehmm.. že studenti prostě nemusí tolik znát a vědět, jako ty ze státních a mají pak taky stejný titul, jako ze státní....prostě to není ničím neodlišený...tohle mi přijde to nespravedlivé.“ (Katka, veřejná VŠ)

Podobně odpovídala i Barbora:

„Myslím si, že by bylo nejlepší udělovat jiný tituly, že by to bylo nejlepší... jinak to prostě nikdo nepozná, pokud nebude přímo zkoumat školu....pak si prostě myslím, že máš titul a spoustu lidí nezajímá odkud a třeba pak to studium se ale nedá srovnat a výsledek je stejný.“ (Barbora, veřejná VŠ)

Domnívám se ovšem, že při zavedení odlišných titulů by vznikl nespočet různých titulů, ve kterých by nebylo snadné se orientovat a které by dále ztrácely na důležitosti.

5.4.1 Důležitost titulu

To, že jsou studenti, kteří studují pouze kvůli získání vysokoškolského titulu, značí i jeho důležitost v dnešní době. Všichni studenti se shodují na tom, že titul je v dnešní době velice důležitý. Většina mých respondentů se domnívá, že dnes je vysokoškolský titul nezbytností a maturita v dnešní době ztrácí na významu. Pouze jeden student z veřejné školy si myslí, že není zapotřebí žádného titulu, ale záleží na šikovnosti člověka, jak se dokáže prosadit.:

„Tak maturita už je dneska skoro nic prostě.“ (Tereza, veřejná VŠ)

„Tak jako, aby člověk se měl nějak líp, tak prostě ten titul to fakt chce...dneska maturitu má každý.“ (Petr, soukromá VŠ)

Studující tak kromě nezbytnosti titulu v dnešní době zmiňují také pokles váhy maturitního vysvědčení. Na otázku ohledně toho, zda postačuje titul bakalářský, odpověděli v osmi případech (5 studentů z veřejné školy a 3 ze soukromé školy), že ano, i když je samozřejmě lepší titul magisterský, ale bakalářský titul je dostačující. Zbylá většina, až na Pavla, který se domnívá, že vysoká škola není vůbec zapotřebí, se domnívá, že v dnešní době k lepšímu pracovnímu místu je potřeba titul magisterský, či inženýrský.:

„Já si myslím, že jo, že ten bakalář prostě stačí už na nějakou lepší pozici dneska.“ (Barbora, veřejná VŠ)

Studující tak současné vysoké školství vnímají především jako prostředek k získání titulu, který je nepostradatelný pro dobré pracovní místo. Připouštějí, že váha maturitního vysvědčení ztrácí na významu a co nejvíce lidí se snaží mít vysokoškolský titul. Podle U. Becka (2004) v dnešní době diplom sám už nestačí k tomu, aby jeho majitel získal určitou profesní pozici a s tím spojenou váženost. Diplom se tak stává stále méně postačující, ale stále více potřebným [Beck 2004: 244].

5.4.2 Kategorie studentů podle přístupu k učení

Na základě rozhovorů jsem se pokusila roztřídit studenty do jednotlivých kategorií podle přístupu k učení. Jako kritérium jsem si stanovila to, jak se studenti snaží v jejich studiu, konkrétně jak moc navštěvují jednotlivé hodiny a plní zadané úkoly ve škole. Skrze to, jak ostatní studenti vidí své spolužáky a sami sebe, jsem definovala následující kategorie.

První kategorií jsou studenti „svědomití“, kteří mají opravdu o studium zájem, navštěvují vesměs všechny přednášky a včas plní zadané úkoly do školy. U školy veřejné se procento „svědomitých“ pohybuje okolo 60 – 80 %. U školy soukromé je procento svědomitých studentů okolo 60 – 50 %. Je to především tím, že na škole soukromé mají studenti možnost si koupit další pokusy u zkoušky, proto nemusejí být tolik „svědomití“ během semestru, či mnoho studentů soukromé školy také kvůli svým přivýdělkům mohou zmeškat nějaké hodiny ve škole.:

„No, tak určitě jako jsou tam spíš lidi, co se snažej, no. Jako na přednášky prostě chodim, myslim, že je to bez nich prostě pak těžší se to doučit, zvlášť nějaký těžký předměty, tak tam to určitě pomůže.“ (Katka, veřejná VŠ)

„ (...) tak plnim všechno, to jako musim, asi jako stejně nemá cenu to nedělat...to by tam člověk asi dlouho nevydržel a k čemu by mi to bylo“ (Markéta, veřejná VŠ)

Druhou kategorií jsou studenti, kteří na přednášky chodí nepravidelně, podle toho, jak jim to „vyjde“, ale zadané úkoly do školy plní. Tito studenti mají také zájem o svoje studium, ale už nejsou tak svědomití jako předešlá skupina. Tuto skupinu najdeme u obou typů škol.:

„Někdy tak jako nejdu, prostě jak mi to vyjde, pak si to seženu vod kámoše, ať vim vo co běží...ale tak nic se nemá hrotit, že jo.“ (Vašek, soukromá VŠ)

Poslední kategorií jsou studenti „flákači“. To jsou ti, co spíše nenavštěvují přednášky a o studium moc nejeví zájem. Studenti z veřejné vysoké školy sami sebe charakterizují spíše jako svědomité, co mají opravdu o studium zájem, ale připouštějí, že se tam najdou i takoví, kteří si to pouze chtějí zkusit a „flákají se“. Nejčastěji uvádějí, že procento flákačů se pohybuje okolo 10 – 20 %. Studenti ze soukromé školy si jsou také vědomi toho, že u nich na škole studují „flákači“, ale že tam jsou i zodpovědní studenti. Oproti studentům z veřejné školy ovšem u soukromé školy uvádějí procento flákačů vyšší, okolo 40 – 50 %²⁵, tyto studenty ovšem spíše charakterizují jako ty, co si myslí, že když si to zaplatí, tak mají zisk titulu jistý. Můžeme tedy říci, že obě skupiny studentů přiznávají, že ne všichni studující jsou ve škole proto, aby se něco naučili.

U jednotlivých typů škol je jiná charakteristika „flákačů“. Na soukromé škole se spíše jedná o studenty, kteří se domnívají, že, když to mají zaplacené, tak nemusejí dělat nic a studiem projdou „nedotknutí“. Ve škole veřejné jsou to flákači především proto, že jim nejde o samotné studium, ale o výhody spojené se statutem studenta. Jsou to především ti studenti, kteří se nedostali na jejich vybranou vysokou školu, proto šli tam, kam se dostali a další rok to chtějí zkusit na jinou vysokou školu. Tito studenti si ovšem z finančních důvodů nemohou dovolit školu soukromou, proto zůstali na škole veřejné.

²⁵ Nikdo se ovšem sám za „flákače“ neoznačuje, což je o to zajímavější u soukromé VŠ, kde jich je údajně skoro polovina, a je tedy pozoruhodné, že jsem na žádného mezi svými respondenty nenarazila

„No, já bych řekla, že ty, že na tu veřejnou chodí buď lidi, co maj jako by o to studování opravdu zájem, nebo že jsou tam takový flinkové, který neví, co po maturitě a prostě si někam daj přihlášku a znám pár lidí, který si třeba dali jako by přihlášku, vzali je a pak šli normálně do práce s tím, že měli status studenta a měli výhody a takhle takže spousta lidí toho zneužívá.“ (Barbora, veřejná VŠ)

„Jo, tak jako jsou tu zodpovědný lidi, ale jsou tady i ty, co si raději do svých smart phonů naládujou tahák a je to. Řekl bych, že je to tak 50 na 50. Prostě spousta studentů tu školu bere jako jistou a má ji na háku, když si to platí.“ (Petr, soukromá VŠ)

Je jisté, že každý student si na začátku akademického roku může zvolit svůj postoj ke studiu sám, záleží pouze na něm, zda bude pilně plnit své studijní povinnosti.

5.5 Veřejná a soukromá škola

V této kapitole jsou ukázány pohledy studujících na jednotlivé typy škol jako takové, tj. na školy soukromé a veřejné. Jsou zde zachyceny hlavní pozitiva a negativa těchto škol z pohledu studentů.

5.5.1 Obtížnost školy

Studenti veřejné vysoké školy se v šesti případech domnívají, že lepší a náročnější je škola veřejná. Hlavní důvod, proč pokládají soukromé vysoké školy za méně náročné, je to, že se na nich platí školné. Ukazuje se tedy, že mezi studenty veřejné vysoké školy panuje určitý stereotyp, že „soukromá škola je lehčí, protože je zaplacená.“ Ani v jednom případě nikdo nezminil obtížnost studia na soukromé škole:

„Co se týče vzdělání, tak určitě státní, jako že ty lidi tam vystudujou a maj víc informací, než ty soukromí, protože u těch soukromých je to podle mě fakt jenom o těch penězích.“ (Petra, veřejná VŠ)

Podobně odpovídali i Karel a Barbora:

„Vlastně když jdeš na veřejnou, tak musíš zabrat, že jo, tam na tebe nikdo nekouká, ale když jdeš na vysokou (míněno soukromou, pozn. autorka), tak si myslím, že přihlížej k tomu, že ty lidi, že si to zaplatíš, tak chtěj prostě jako že jo, aby si to dodělala a chtěj si tě tam udržet.“ (Barbora, veřejná VŠ)

„U tý soukromý, že tam to prostě vystuduje každej, skoro, že jo a to je úplně jedno, tam je hlavní, že zaplatíš a nevýhoda asi, že tam nemáš takový vzdělání, než u tý státní, kde se víc naučíš asi.“ (Karel, veřejná VŠ)

Studenti soukromé školy se shodovali v tom, že veřejnou školu za obtížnější a lepší nepovažují. Obě školy staví na stejnou úroveň, netvrdí, že by soukromá škola, kde studují, byla obtížnější. Ovšem i oni reflektovali spontánně rozšířený stereotyp, že soukromá škola je jednodušší, snažili se jej ovšem oproti studentům z veřejné školy vyvracet. Studenti soukromých škol do jisté míry vnímají tuto skutečnost jako stigma. Zajímavý je názor Zdeňka, který se domnívá, že školné by mělo být důvodem kvalitnějšího studia:

„Obecně je stavím na stejnou úroveň, protože jak mezi státními, tak mezi soukromými jde najít nějaký extrém. Logika mi ale říká, že soukromý by měly bejt kvalitnější z hlediska jako kvality učení, tak nějaký odbornosti těch vyučujících, protože právě ty soukromý si to můžou dovolit. No, ale jestli to tak je v praxi, tak přesně jako nevím, ale na týhle škole si myslím, že to tak je.“ (Zdeněk, soukromá VŠ)

„Prostě si myslím, že většina si myslí, že ta soukromá je jednodušší, když si za to platíš, ale to tak prostě není. Vždyť i učitelé, co učeť nás, tak učeť i tady na západočeský, takže ty učitele máme ze státní a je to prostě stejný, nebo jako hodně podobný.“ (Petr, soukromá VŠ)

Je pozoruhodné, že studenti soukromé vysoké školy zmiňují jako argument v její prospěch, že mají učitele ze státní, tedy že jejich škola nemůže být horší, neboť není o tolik jiná než státní.

Celkově studenti z veřejné vysoké školy považují za obtížnější školu veřejnou, protože musí víc znát a umět. Soukromou školu považují

za méně náročnou, protože je placená a vyučující si je tak na škole chtějí „udržet“ a lze si tam i zaplatit další pokus u zkoušky. Oproti tomu studenti ze soukromé školy nepovažují, že by jejich škola byla méně náročná, než je veřejná. Jako argument zmiňují, že na soukromé škole učí též vyučující ze školy veřejné, proto nemusí vědět méně, než na škole veřejné. I oni jsou si ovšem vědomi rozšířeného stereotypu, že soukromá škola je lehčí, protože je placená. Tento argument ovšem odmítají.

5.5.2 Koupě dalšího pokusu u zkoušky

Další faktor, kterým se liší škola soukromá a škola veřejná je ten, že na škole soukromé si lze zaplatit další pokus u zkoušky. Otázka koupě dalšího pokusu u zkoušky není ovšem u studentů ze soukromých škol jednoznačně platná. Většina zmiňuje, že si můžou na jejich škole zaplatit další pokus, někteří to ovšem pokládají za nemožné.:

„Podle mého názoru je to třeba téměř nemožné, já jsem se s tím teda nikdy nesetkal.“ (Petr, soukromá VŠ)

Tato odpověď mě velice překvapila, neboť na soukromé škole je možno si další pokus oficiálně zaplatit. Jak je napsáno ve Studijním a zkušebním řádu MUP: „Na žádost může prorektor pro studijní záležitosti povolit studentu mimořádný opravný termín atestace. Mimořádné opravné termíny jsou zpoplatněny. Mimořádný opravný termín musí proběhnout ve lhůtě od 1. do 30. září příslušného akademického roku. Student podává žádost prorektorovi pro studijní záležitosti prostřednictvím studijního oddělení, a to nejpozději do 15. srpna příslušného akademického roku. Studijní oddělení žádost zaregistruje a předá prorektorovi. Při podání žádosti student zaplatí poplatek za mimořádný opravný termín za každý jednotlivý předmět, který je stanoven Ceníkem poplatků MUP v platném znění.“ [MUP 2011:7]

Ostatní studenti se ovšem domnívají, že je to možné na jakékoliv škole a není to pouze otázkou soukromých škol. Překvapivě si to myslí i studenti z veřejné školy:

„Podle mě to stále funguje bez ohledu na typ školy.“ (Tereza, soukromá VŠ)

„Já myslím, že možná jo, asi jo, no vždyt sme to viděli takže...“
(Katka, veřejná VŠ)

Ačkoliv není možnost si na škole veřejné koupit další pokus u zkoušky, studenti ho nicméně zmiňují. Může to být způsobeno tím, že v poslední době bylo odhaleno neoprávněné kupování zkoušek i na škole veřejné.

5.5.3 Přístup vyučujících

Jako hlavní výhodu školy soukromé oproti škole veřejné vidí vesměs všichni studenti v tom, že na soukromé škole je lepší přístup vyučujících ke studentům. Nejčastěji zmiňovaným důvodem, proč je tento přístup individuálnější a lepší, je argument, že si je studenti platí a proto se musí snažit.

„V těch soukromejch si myslím, že by mohl bejt takový lepší přístup učitelů k těm žákům, protože si to ty žáci jako by zaplatili, tak si myslím, že se k nim budou chovat tak, jako by vstřícnějc.“ (Tereza, veřejná VŠ)

Vzhledem k tomu, že stejní učitelé často učí na škole veřejné i soukromé, je pozoruhodné, že studenti vidí vstřícnější přístup u učitelů na škole soukromé. To, že studenti považují vstřícnější přístup vyučujících ke studentům na škole soukromé, je jistě spojeno i s možností koupit si další pokus u zkoušky. To dokládá i výpověď Tomáše:

„A tak výhody na soukromý je to, že si myslím, že se tam člověk nemusí tolik učit, že si může zaplatit další pokusy na zkoušky nebo zápočet a v tom to má o hodně jednodušší. No a zápor je tam to školný.“
(Tomáš, veřejná VŠ)

5.6 Zavedení školného v České republice na veřejných vysokých školách

Školné patří k nejkontroverznějším tématům ohledně vysokého školství, ale i české politiky vůbec [Matějů, Simonová, Straková 2005: 133]. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy v České republice se chystá zavést školné i na veřejných vysokých školách od akademického roku 2013/2014. I když je tato koncepce ještě velice nejasná, je jasné, že by to ovlivnilo studenty obou typů škol. Proto jsem se v rámci mého výzkumu zaměřila i na toto téma a zjišťovala, co si o tom myslí.

Ani jeden student nepředpokládá, že se se zavedením školného na veřejných vysokých školách zvedne kvalita škol. Jako důsledek zavedení školného vidí především to, že se už dále nebude rozlišovat škola veřejná a škola soukromá a postaví je to na stejnou úroveň. Jak říká Petra:

„Že už lidem bude jedno, jestli půjdou na státní nebo soukromou, tak že půjdou na soukromou, protože tam budou jistější jako by vyšší jistotu, že tu školu dostudují a budou vůbec mít prostě titul než na státní, to už bude pak jedno.“ (Petra, veřejná VŠ)

Podobně odpovídá i Klára a Zdeněk:

„Lidi budou chodit i na soukromý školy a už se nebude dělat mezi těmito typy rozdíl.“ (Klára, soukromá VŠ)

„Postaví to podle mého soukromé školy na stejnou úroveň se státními.“ (Zdeněk, soukromá VŠ)

Dále se studenti domnívají, že se celkově sníží počet studentů na vysokých školách, protože pro některé bude neúnosně velké riziko toho, že by měli po dokončení studia splácet vzniklý dluh.:

„Lidi prostě už třeba na tu školu jako ani nepůjdou, protože někdo se třeba nebude chtít prostě ani zadlužit, když na to nebude mít.“ (Tereza, veřejná VŠ)

Studenti zmiňují i fakt, že sociálně slabší studenti si studium nebudou moci dovolit. Z výzkumu uskutečňovaného oddělením Sociologie vzdělání a stratifikace Sociologického ústavu AV ČR vyplývá, že zhruba polovina studentů veřejných vysokých škol se domnívá, že nedostatek financí by mohl být příčinou nedokončení studia, u studentů soukromých škol mají tento problém dvě třetiny studentů. Ukazuje se, že muži mají se školným menší problém než ženy (55 % vs. 48 %). Výrazně se liší ochota spoluúčasti financování podle oborů. Největší obavu ze školného v jakékoli podobě mají studenti učitelských oborů, naopak problém by to nejméně dělalo mužům z právnických fakult (78 %) a ekonomických oborů (63 %) [Matějů, Simonová, Straková 2005: 137].

„To asi nebude přístupný pro všechny, jestli to školný bude vysoký, tak asi ne každé si to bude moci dovolit a někdo ani prostě nechce si dovolit nějakou půjčku.“ (Tomáš, veřejná VŠ)

„Studenti se bouří už teď, i když se o tom pořád jen mluví. Nedivím se jim, je to pro ně šok a možnost studovat by měl mít každé, nejen člověk, kterej se narodil do dobrý rodiny. Jsem prostě toho názoru, že spousta chytrých lidí nebude moc jít na školu, protože za ní nebude schopná zaplatit.“ (Andrea, soukromá VŠ)

Jak bylo ukázáno výše, převážně se studenti staví k zavedení školného v České republice negativně. U studentů z veřejných škol je to především z důvodu, že nejsou zvyklí za studium platit a nepředpokládají, že by se tím zvedla kvalita škol. Mají především strach, že se zadluží a zhorší se jejich finanční situace. I studenti ze soukromé školy se nestaví příliš pozitivně k zavedení školného na veřejných vysokých školách. Důvodem může být vzniklá konkurence. Toto zjištění je pozoruhodné, neboť samotné soukromé VŠ se k otázce školného na veřejných VŠ staví vstřícně. Mnoho studentům, kteří se domnívají, že soukromá škola je snazší a upřednostňují získání titulu nad získaným vzděláním, se může rozhodnout jít na soukromou školu a tím se jim může ztížit cesta k přijetí. Pozitivně se staví k zavedení školného čtyři studenti ze soukromé školy a jeden student z veřejné školy, zbylá většina je proti zavedení:

„No, spíš bych se bála, že vysoké školy přijdou o kvalitní studenty a pak otázka zisku diplomu bude spíše otázkou peněz a nebude tak záležet na znalostech a schopnostech studenta.“ (Katka, veřejná VŠ)

Zbýlých pět respondentů nevidí zavedení školného na veřejných vysokých školách jako negativní prvek. Odkazují se především k tomu, že se za vzdělání platí i v zahraničí. Studentka Bára zmiňuje, že školné je schůdné, ale v přijatelné výši a s dobrým systémem půjček.

I nízké školné je určitým přínosem do rozpočtu dané vysoké školy, která je v tržním vztahu výrobcem nebo dodavatelem zboží. Tržním signálem pro ni je zájem studentů o její zboží. Vysoká škola může na něj reagovat zvyšováním školného až do vyrovnání nabídky s poptávkou, což obvykle nedělá. Spíš mají vysoké školy tendenci zvyšovat v případě většího zájmu počty studentů a tak si vylepšovat rozpočet i efektivnost využití prostředků [Urbánek 2007:142].

„Je to všude na celém světě, prostě se platí za studium, jenom to že sme se stali taky součástí toho světového trendu.“ (Petra, veřejná VŠ)
Zde informátorka používá diskurzivní strategii univerzalizaci, kdy poukazuje, že je to na celém světě.

„Protože studuju soukromou, tak mi to tak vlastně nepříjde, no. Chápu, že každý na studium peníze nemá a chce studovat, ale například ve Velké Británii se za studium taky platí. V dnešní době už maturita nic neznamena, každý chce studovat VŠ, ale ty nižší profese taky někdo musí dělat.“ (Klára, soukromá VŠ)

Studentům soukromé vysoké školy platí školné rodiče a jsou si schopni i během studia více přivydělávat. Proto zavedení školného nevidí tolik jako negativní prvek oproti studentům veřejné školy. Studenti soukromé školy nezmiňují to, že při zavedení školného i na veřejných vysokých školách by mohl nastat větší konkurenční boj při přijetí na jejich soukromou školu. Naproti tomu, jak už bylo zmíněno výše, řada studentů ze soukromé školy se již hlásila na školu veřejnou, kam se nedostala, proto šla na školu soukromou. Při zavedení školného na veřejných

školách by se mohl snížit počet studentů hlásících se na danou školu, což by byl pro ně pozitivní prvek. Výzkum Matějů, Simonové a Strakové (2005) ukázal, že téměř tři čtvrtiny dospělé populace souhlasí s tím, že školné na vysokých školách s možností půjčky by umožnilo studovat většímu počtu mladých lidí, o čemž jsou ještě ve větší míře přesvědčení studenti soukromých škol, naopak studenti prvních ročníků veřejných vysokých škol tento názor spíše odmítají [Matějů, Simonová, Straková 2005: 148]. Oproti tomu v mém výzkumu postoj studentů soukromé školy k otázce školného i na veřejných vysokých školách nebyl zcela pozitivní a spíše se domnívají, že se procento studujících sníží. Tento rozdíl ovšem může být způsoben tím, že výzkum byl prováděn i mezi studenty jiných oborů než humanitních, např. mezi studenty ekonomických oborů, kde je i podle průzkumu Matějů, Simonové a Strakové (2005) všeobecně větší ochota finanční spoluúčasti.

Studenti z veřejné vysoké školy ještě zmiňují otázku zadluženosti po studiu, o které se ani jeden student ze soukromé školy nezmínil, domnívám se, že je to z toho důvodu, že jim platí školné rodiče, tak je otázka zadluženosti nenapadla:

„Pokud bude hloupej, ale bohatej člověk, tak vystudovat školu stejně může a ke všemu se nezadluží, tak to mi asi přijde jako dost velká nevýhoda... a taky dojde ke zbytečnému zadlužení, a zrovna v době, kdy se člověk bude muset postavit na vlastní nohy... když pak ukončí tu školu.“ (Katka, veřejná VŠ)

„Je smutný, že by lidi už ve dvaceti vstupovali do života s víc jak sto tisícovým dluhem, přičemž ani po škole nebudou mít jistotu práce, ze které by mohli splátku splatit. Ale to je problém celé společnosti.“ (Tereza, veřejná VŠ)

6 ZÁVĚR

Tato práce byla zaměřena na názory dvou skupin vysokoškoláků, tj. studentů ze soukromé školy a studentů z veřejné školy na školné na vysokých školách. Prostřednictvím výzkumných otázek jsem se také snažila zjistit, zda mezi studenty panuje určitý stereotyp, že „soukromá škola je zaplacená, a proto je snazší škola“.

Provedený výzkum ukázal, že všichni respondenti si danou školu vybrali primárně kvůli oboru. Největším důvodem, proč studenti veřejné školy nešli na soukromou školu, je placení školného, naopak většina studentů ze soukromé školy se na tuto školu přihlásila, jelikož se nedostala na školu veřejnou. Za obtížnější studenti z veřejné školy považují školu veřejnou, přičemž hlavní důvod, proč je soukromá škola snazší, vidí v tom, že se na ní platí školné. Zde se potvrdil předpoklad, že mezi studenty panuje určitý stereotyp o tom, že soukromá škola je snazší, protože je zaplacená. Toto stanovisko se ukázalo i u studentů ze soukromé školy, kteří zmiňují, že zde sice tento stereotyp panuje, ovšem domnívají se, že je to pouze jejich jakési neprávem přiřazené stigma.

Celkově studenti školné na veřejných školách posuzují negativně, pouze čtyři ze soukromé školy a jeden z veřejné školy ho podporují, přičemž se odvolávají na zkušenosti ze zahraničí, kde je školné zavedeným standardem. Jako hlavní výhodu soukromých vysokých škol vidí vesměs všichni studenti v tom, že je tam individuálnější přístup vyučujících ke studentům. Nikdo ze studentů nepředpokládá, že se se zavedením školného na veřejných vysokých školách zvedne kvalita škol. Jako hlavní důsledek zavedení školného vidí v tom, že to postaví školu soukromou a veřejnou na stejnou úroveň a nebudou se více rozlišovat, dále že se sníží počet studentů na vysokých školách. Studenti z veřejné vysoké školy vidí i širší důsledky školného, jako je např. zadluženost po studiu. Hlavní rozdíl je v tom, že studenti ze soukromé školy nevidí tyto širší okolnosti, protože jim školné platí rodiče. Kdežto studenti z veřejné vysoké školy nepočítají, že by jim školné platili rodiče, a při studiu si dále nevydělávají.

Dále se tyto dvě skupiny studentů lišily v počáteční ochotě při participaci na výzkumu, ale v mnoha názorech se více méně shodovaly, např. u důsledků zavedení školního, výběru školy nebo zaměňování pojmu státní škola místo veřejná škola.

Domnívám se, že by bylo zajímavé uskutečnit s těmito studenty stejné šetření přibližně za dva roky, až budou ve třetím ročníku a budou se studiem na vysoké škole více seznámeni. Zajímalo by mě, jak a nakolik se jejich výpovědi změnily. Dále si myslím, že by bylo vhodné též uskutečnit rozhovory na toto téma s rodiči vysokoškoláků a s vyučujícími, kterých se to „dotkne“ také.

Myslím si, že tento můj výzkum dobře ukazuje postoje a názory těchto dvou skupin studentů. Musím však zdůraznit, že tito studenti jsou zástupci pouze jednoho ročníku a s jiným věkem se výsledky mohou lišit.

7 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

Basl, Josef, Natalie Simonová, Petr Matějů. Investiční princip financování v reformách českého vysokého školství. Pp. 63 – 84 in Natalie Simonová, Petr Matějů. *České vysoké školství na křižovatce*. 2005. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR.

Beck, Ulrich. 2004. *Riziková společnost: na cestě k jiné moderně*. Praha: Sociologické nakladatelství.

Český statistický úřad. 2010a. „Soukromé vysoké školy a jejich vývoj od roku 2000.“ [online]. [cit. 15. 11. 2011] Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/p/3314-10>.

Český statistický úřad. 2010b. „Vysoké školy od roku 1989 – 2000.“ [online]. [cit. 15. 11. 2011] Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/p/3314-10>.

Haňka, Rudolf. 2010. „Teď ještě vybrat správné školné.“ [online]. Praha: MF Dnes [cit. 16. 2. 2011] Dostupné z: <http://www.msmt.cz/ministerstvo/mf-dnes-ted-jeste-vybrat-spravne-skolne?highlightWords=%C5%A1koln%C3%A9>.

Hendl, Jan. 2008. *Kvalitativní výzkum. Základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Portál.

Kárník, Zdeněk. 2003. *České země v éře První republiky: Vznik, budování a zlatá léta republiky*. Praha: Libri

Kalous, Jaroslav. 2006. Aktéři vzdělávací politiky. Pp. 33 – 46 in Jaroslav Kalous a Arnošt Veselý. *Teorie a nástroje vzdělávací politiky*. Praha: Karolinum.

Kalous, Jaroslav, Jiří Štoček, Arnošt Veselý. 2007. *Educational Policy Studies in the Czech Republic*. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o.

Keller, Jan. 2012. „Deset falešných a jeden skutečný důvod proč zavést školné.“ Praha: FF UK [online]. [cit. 26. 3. 2012]. Dostupné z: <http://www.youtube.com/watch?v=MUKzYpraMwQ>

Keller, Jan, Lubor Tvrđý. 2008. *Vzdělanostní společnost? Chrám, výtah a pojišťovna*. Praha: Sociologické nakladatelství.

Kohoutek, Jan. 2009. *Implementation of the Standards and Guidelines for Quality Assurance in Higher Education in the Central and East-European Countries – Agenda Ahead*. Center for Higher Education: UNESCO.

Kopecký, Martin. 2006. Sociologie vzdělávání. Pp. 75 – 90 in Jaroslav Kalous a Arnošt Veselý. *Teorie a nástroje vzdělávací politiky*. Praha: Karolinum.

Matějů, Petr a kol. 2009. „Bílá kniha terciárního vzdělávání.“ Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, [online]. [cit. 17. 11. 2011] Dostupné z: <http://www.msmt.cz/reforma-terciarniho-vzdelavani/bila-kniha>.

Matějů, Petr, Jiří Zlatuška, Walter Bartoš. 2006. „Tertiary education in the Czech republic: Main trends and the causes of the current crisis.“ Prague: Centre for Higher Education Studies, Ministry of Education, Youth and Sports of the Czech Republic, [online]. [cit. 18. 11. 2011] Dostupné z <http://www.msmt.cz/tertiary-education-in-the-czech-republic-main-trends-and-the-causes-of-the-current-crisis>.

Matějů, Petr, Natalie Simonová, Jana Straková. Výzkum studentů prvních ročníků vysokých škol v České republice. Pp. 85 – 150 in Natalie Simonová, Petr Matějů. *České vysoké školství na křižovatce*. 2005. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR.

Menclová, Lenka, Jarmila Baštová. 2006a. „Vysokoškolský student v České republice – komparace dat z výzkumů let 1992 – 2005.“ Aula

[online] 14(1): 83 - 91 [cit. 17. 11. 2011] Dostupné z: <http://www.csvs.cz/aula/clanky/26-2006-1-vysokoskolsky-student.pdf>.

Menclová, Lenka, Jarmila Baštová. 2006b. „Vybrané výsledky ze sociologického šetření studentů veřejných a soukromých vysokých škol roku 2005 v České republice.“ *Aula* [online] 14(3): 30 - 38 [cit. 25. 11. 2011] Dostupné z: <http://www.csvs.cz/aula/clanky/04-2006-3-vybrane-vysledky.pdf>.

Metropolitní univerzita Praha, o.p.s. 2011. „Studijní a zkušební řád.“ Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. [online]. [cit. 5. 4. 2012] Dostupné z: http://www.mup.cz/cz/download/studijni_a_zkusebni_rad_mup.pdf.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. 2009. „Výzkum studentů vysokých škol.“ [online]. [cit. 18. 2. 2012]. Dostupné z <http://www.msmt.cz/reforma-terciarniho-vzdelavani/vyzkum-studentu-vysokych-skol>.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. 2010. České priority pro Evropu: výroční zpráva o stavu a rozvoji vzdělávací soustavy České republiky v roce 2009. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. 2011. „Výroční zpráva o činnosti vysokých škol za rok 2010.“ [online]. [cit. 17. 11. 2011]. Dostupné z <http://www.msmt.cz/vzdelavani/vyrocni-zprava-o-cinnosti-vysokych-skol-za-rok-2010>.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. 2011a. „Zásady a pravidla financování veřejných vysokých škol pro rok 2012.“ [online]. [cit. 18. 1. 2012] Dostupné z <http://www.msmt.cz/file/18713>.

Morkes, František. 2010. „Školné.“ *Týdeník školství* 18 (27): 4.

Nedorost, Libor. 2003. *Právní úprava vysokého školství*. Praha: Eurolex Bohemia.

Němec, Vlk. 2006. „Informace o stavu soukromého vysokého školství v roce 2004.“ *Aula* [online] 14(2): 33 – 39 [cit. 19. 11. 2011]. Dostupné z: <http://www.csvs.cz/aula/clanky/13-2006-2-informace.pdf>.

Pabián, Petr, Libor Prudký, Karel Šíma. 2010. *České vysoké školství*. Praha: Grada.

Pabián, Petr, Marek Melichar, Helena Šebková. 2006. „Financování vysokého školství očima nejdůležitějších zainteresovaných institucí a skupin.“ *Aula* 14 (4): 103-121.

Rubešová, Jana. 2009. „Souvisí úspěšnost studia na vysoké škole se středoškolským prospěchem?“ *Pedagogická orientace*. [online] 19(3): 89 - 103 [cit. 24.11.2011] Dostupné z: http://www.ped.muni.cz/pedor/archiv/2009/PedOr09_3_SouvisiUspesnostStudiaNaVysokeSkole_Rubesova.pdf.

Strauss, Anselm, Juliet Corbin. 1999. *Základy kvalitativního výzkumu*. Boskovice: Albert.

Surynek, Alois, Růžena Komárková, Eva Kašparová. 2001. *Základy sociologického výzkumu*. Management Press.

Šebková, Helena. 2006. *Tertiary education in the Czech republic*. Prague: Centre for higher education studies.

Toman, Luděk. 2011. „Riskantní experiment s českým školstvím“ Českomoravská odborová konfederace [online] [cit. 14. 3. 2012]. Dostupné z: <http://www.cmkos.cz/studie-ekonomicke-analyzy-prognozy/3191-3/riskantni-experiment-s-ceskym-skolstvim>.

Urbánek, Václav. 2007. *Financování vysokého školství*. Nakladatelství VŠE.

Ústav českého jazyka a komunikace. 2012. „Kritický průvodce reformou vysokých škol“. Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze [online] Pp. 3 - 23 cit. [15. 3. 2012]. Dostupné z: <<http://ucjtk.ff.cuni.cz/search/node/kritick%C3%BD%20pr%C5%AFvodce%20reformou%20vysok%C3%BDch%20%C5%A1kol>>.

Ústav pro informace ve vzdělávání. 2011. „Přihlášení a přijatí na VŠ a VOŠ 2011/2012.“ [online]. [cit. 10. 4. 2012]. Dostupné z: <http://www.uiv.cz/clanek/110/2088>.

Vašutová, Jaroslava. 2002. Strategie výuky ve vysokoškolském vzdělávání. Praha: Univerzita Karlova - Pedagogická fakulta.

Vinš, Václav. 2000. „První kroky soukromých vysokých škol.“ *Aula* 8 (3): 77 –87.

Vinš, Václav, Pavel Němec. 2004. „Soukromé vysoké školy v ČR.“ *Aula* 12 (1): 6 – 19.

Vlk, A. 2006. „Higher Education and GATS: Regulatory Consequences and Stakeholders' Responses.“ Center for Higher Education Policy studies [online] Pp. 18 - 224 cit. [7. 3. 2012]. Dostupné z: <http://doc.utwente.nl/57133/1/thesis_Vlk.pdf>.

8 RESUMÉ

This thesis deals with university education system in the Czech Republic since 1989. The thesis is divided into three parts, whereas the first part describes the main changes within the university education system in the last twenty years, the second part focuses on school fees at universities and the last part comprises of an empiric research. The aim of the research is to understand and record how school fees are perceived by the first year students who study in full time humanity programmes at both public and private universities. Sixteen students participated in the research altogether. The research showed that students in general perceive fees at public schools negatively, only four students from a private school and one student from a public school supported school fees, whereas they refer to experience from abroad, where schools fees are common standard. None of the students expected that the quality of education at public universities would increase after introduction of school fees. What they see as the main consequence of implementation of school fees is that it would place both private school and public school on the same level and therefore the schools would not be distinguished any more, they also believed that the numbers of students at universities would decrease. The research also confirmed a certain stereotype claiming that studying at private school is easier because it is paid. The students from private school presented this opinion as well. Although they confirmed this stereotype, they believe that it is a stigma that has been assigned to them unreasonably.

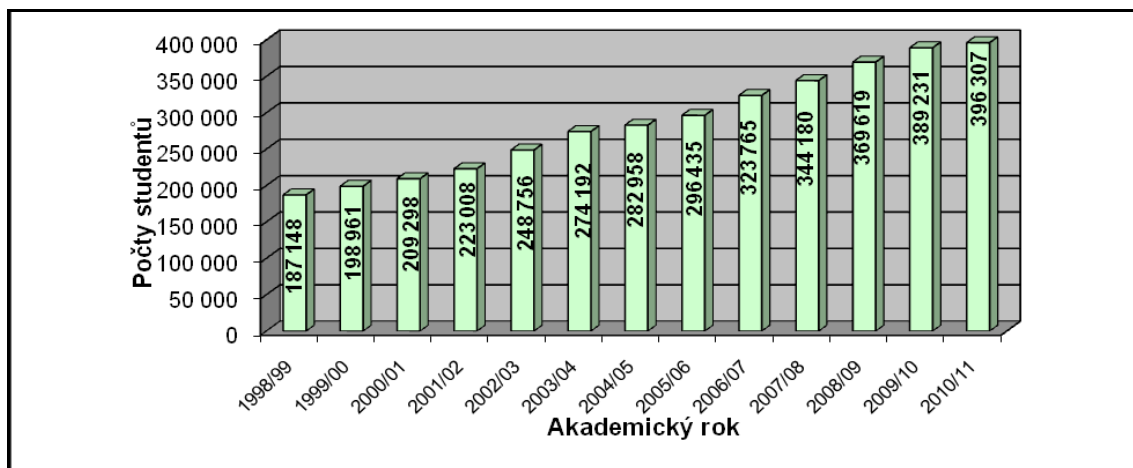
9 PŘÍLOHY

Příloha č. 1 - Obecný přehled za vysoké školy na území českých krajů v letech 1989 – 1999

Školní rok	Školy	Fakulty	Studenti celkem	Studenti ve studiu při zaměstnání	Nově přijatí do 1.ročníku denního studia	Absolventi denního studia
1989/90	23	69	112 980	20 836	22 944	16 069
1990/91	23	82	118 194	18 693	24 494	12 479
1992/93	23	100	114 185	11 167	28 101	14 565
1993/94	23	105	127 137	14 052	30 964	14 896
1995/96	23	110	148 235	18 795	36 769	16 603
1996/97	23	111	166 135	21 890	39 782	18 398
1998/99	23	112	187 148	26 115	41 981	23 043
1999/00	23	110	198 961	28 132	40 794	23 582

Zdroj: ČSÚ, Obecný přehled za vysoké školy na území českých krajů v letech 1989 – 1999
 (http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/FF00213EB6/\$File/w-3314a6.pdf)

Příloha č. 2 - Celkový vývoj počtu studentů na vysokých školách v letech 1998/99 až 2010/11

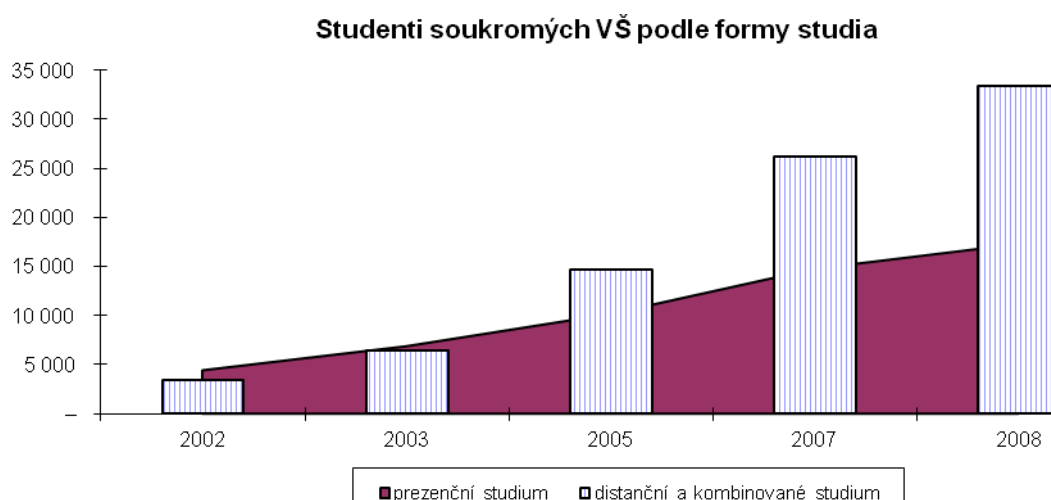
Zdroj: MŠMT, Vývoj počtu studentů na vysokých školách v letech 1998/99 až 2010/11 (<http://www.msmt.cz/vzdelavani/vyrocní-zprava-o-cinnosti-vysokych-skol-za-rok-2010>)

Příloha č. 3 - Obecný přehled za soukromé vysoké školy po roce 2000

rok	školy	Studenti soukromých vysokých škol		Poprvé zapsaní do 1.ročníku (všechny druhy studia)	Absolventi čs.státní příslušnost (všechny druhy studia)
		celkem	z toho ženy		
2002	27	7 891	4 209	3 543	447
2003	28	13 286	7 339	4 787	735
2005	39	24 858	14 434	8 206	2 948
2007	42	40 939	24 658	12 271	6 849
2008	45	50 659	30 472	14 270	9 451

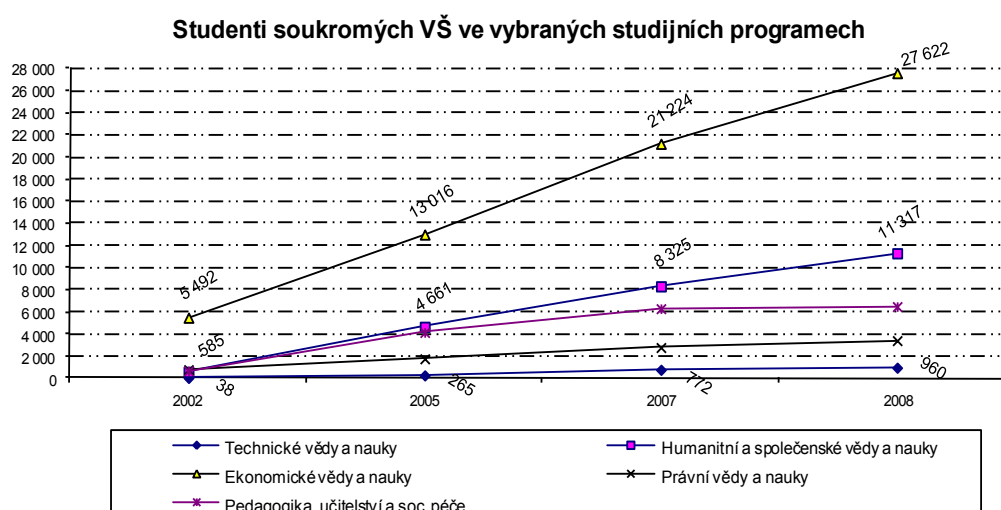
Zdroj: ČSÚ, Obecný přehled za soukromé vysoké školy po roce 2000
 ([http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/FF00234886/\\$File/w-3314a8.pdf](http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/FF00234886/$File/w-3314a8.pdf))

Příloha č. 4 - Graf studentů soukromých VŠ podle formy studia od roku 2002 – 2008

Zdroj: ČSÚ, Studenti soukromých VŠ podle formy studia ([http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/FF00234886/\\$File/w-3314a8.pdf](http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/FF00234886/$File/w-3314a8.pdf))

Příloha č. 5 – Graf studentů soukromých VŠ ve vybraných studijních programech v letech 2002 – 2008

Zdroj: ČSÚ, Studenti soukromých VŠ ve vybraných studijních programech ([http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/FF00234886/\\$File/w-3314a8.pdf](http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/FF00234886/$File/w-3314a8.pdf))

Příloha č. 6 - Informativní přehled kódového značení úrovní vzdělávání podle ISCED 1997

kód úroveň vzdělání

- 0 preprimární vzdělávání (bez vzdělání)**
- 1 primární vzdělávání**
- 2 nižší sekundární vzdělávání**
 - 2A - stupeň, ze kterého je možné přejít na vyšší vzdělávání
 - 2B - přípravný stupeň pro pracovní trh
 - 2C - stupeň směřující na pracovní trh
- 3 vyšší sekundární vzdělávání**
 - 3A - stupeň, ze kterého je možné přejít na vyšší vzdělávání
 - 3B - přípravný stupeň pro pracovní trh
 - 3C - stupeň směřující na pracovní trh
- 4 postsekundární vzdělávání nižší než terciární**
 - 4A - stupeň, ze kterého je možné přejít na vyšší vzdělávání
 - 4B - prakticky zaměřené studium
- 5 první stupeň terciárního vzdělávání**
 - 5A - stupeň, ze kterého je možné přejít na vyšší vzdělávání
 - 5B - prakticky zaměřené studium
- 6 druhý stupeň terciárního vzdělávání**

Zdroj: ČSÚ - Informativní přehled kódového značení úrovní vzdělávání podle ISCED 1997

(http://www.czso.cz/csu/klasifik.nsf/i/mezinarodni_standardni_klasifikace_vzdelavani_isced)

Příloha č. 7 – Výše školného soukromých vysokých škol v ČR

Studijní program Forma studia	Bc., Prezenční	Bc., Kombinovaný	Mgr., Prezenční	Mgr., Kombinovaný	MBA
Akademie STING	52.000 Kč	52.000 Kč	42.000 Kč	42.000 Kč	-
Anglo-americká vysoká škola	120.000 Kč	80.000 Kč	138.000 Kč	92.000 Kč	430.000 Kč
Bankovní institut vysoká škola	49.400 Kč	50.600 Kč	53.000 Kč	52.000 Kč	187.200 Kč
Brno International Business School	33.333 Kč	33.333 Kč	-	-	-
CEVRO Institut	49.000 Kč	53.000 Kč	53.000 Kč	57.000 Kč	-
Evropský polytechnický institut	39.600 Kč	39.600 Kč	-	-	-
Metropolitní univerzita Praha	58.000 Kč	50.000 Kč	58.000 Kč	50.000 Kč	-
Moravská vysoká škola Olomouc	30.000 Kč	-	-	-	-
Newton College	63.000 Kč	-	-	-	-
Rašínova vysoká škola*	38.000 Kč	38.000 Kč	58.000 Kč	58.000 Kč	-
SVŠ ekonomických studíí	53.000 Kč	53.000 Kč	53.000 Kč	53.000 Kč	-
Škoda auto vysoká škola	47.000 Kč	47.000 Kč	53.000 Kč	53.000 Kč	-
Unicorn College	56.000 Kč	46.000 Kč	-	-	-

Univerzita J. A. Komenského	50.000 Kč	50.000 Kč	50.000 Kč	50.000 Kč	160.000 Kč
Vysoká škola aplikovaného práva	50.000 Kč	50.000 Kč	50.000 Kč	50.000 Kč	-
Vysoká škola finanční a správní	51.000 Kč	50.000 Kč	55.000 Kč	53.000 Kč	-
VŠ evropských a regionálních studií	42.360 Kč	-	-	-	-
Vysoká škola hotelová	65.000 Kč	80.000 Kč	65.000 Kč	65.000 Kč	255.000 Kč
Vysoká škola Karla Engliše	40.000 Kč	47.000 Kč	-	-	-
Vysoká škola Karlovy Vary	46.000 Kč	36 00 Kč	-	-	-
Vysoká škola logistiky	38.000 Kč	37.000 Kč	40.000 Kč	40.000 Kč	-
VŠMIE	64.000 Kč	50.000 Kč	-	-	-
VŠ mezinárodních a veřejných vztahů	64.000 Kč	60.000 Kč	56.000 Kč	53.000 Kč	-
Vysoká škola obchodní	45.000 Kč	45.000 Kč	50.000 Kč	50.000 Kč	-
VŠ obchodní a hotelová	46.000 Kč	38.800 Kč	-	-	-
Vysoká škola podnikání	35.990 Kč	29.400 Kč	-	-	220.000 Kč
VŠ politických a společenských věd	39.800 Kč	-	-	-	-

Západomoravská vysoká škola	80.000 Kč	-	-	-	-
-----------------------------	-----------	---	---	---	---

Příloha č. 8 – Výše školného v evropských zemích v roce 2012

Země(stát)	školné za rok	pozn.
Belgie	600 Euro (asi 15 000 Kč)	
Nizozemí	1 672 Euro	
Lucembursko	100 Euro (asi 2 500 Kč)	
Bulharsko	50 – 200 Euro (1250 – 5000 Kč)	
Dánsko	školné se neplatí	
Estonsko	1 023 – 6730 Euro (25 575 - 168 250 Kč)	
Lotyšsko	1 400 - 8 900 Euro (35 000 - 222 500 Kč)	
Litva	434 - 6 950 Euro (10 850 - 173 750 Kč)	
Finsko	školné se neplatí	
Norsko	školné se neplatí	
Švédsko	97 Euro (2425 Kč)	
Francie	školné se neplatí, jen registrační poplatky ve výši 160 – 512 Euro (4000 - 12 800 Kč)	
Irsko	školné se neplatí	
Itálie	750 Euro (18 750 Kč)	
Maďarsko	školné se neplatí	

Německo	100 – 500 Euro (2 500 - 12 500 Kč)	Pouze Bavorsko a Sasko.
Polsko	školné se neplatí	
Portugalsko	500 Euro (12 500 Kč)	
Rakousko	školné se neplatí	
Španělsko	500 – 900 Euro (13 750 - 22 500 Kč)	
Švýcarsko	750 – 3500 Euro (18 750 - 75 000 Kč)	
Velká Británie	3 290 liber (98 700 Kč)	

Zdroj: (<http://aktualne.centrum.cz/zahranici/grafika/2012/01/29/jake-skolne-se-plati-v-evrope/?cid=736311#forum-diskuse>)